

د. عادل شيخاني

پرسیار له
ژانسته کانی

101

قورئانی پېرؤز

101 Questions on the Sciences of the Holy Qur'an

لومېندارانی قورئان

ژانسته کانی
قورئانی پېرؤز

۱۰۱ پرسیار له زانسته کانی قورئانی پیروژ

نووسینی: عادل محمد شیخانی

مافی له چاپدانه وهی پاریزراوه بۆ نووسینگهی تهفسیر
یه کهم ۱۴۴۴هـ - ۲۰۲۳ ز

نوسینگهی تهفسیر

بۆ چاپ و بلاوکردنه وه

هه ولیر- شه قامی 30 مه تری ته نیشت مناره ی چۆلی

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseerooffice@yahoo.com

f t g+ y i /TafseerOffice

ئاماده کردنی پیرست - نوسینگهی تهفسیر

شیخانی، عادل محمد

۱۰۱ پرسیار له زانسته کانی قورئانی پیروژ، عادل محمد شیخانی، (نووسهر).

۹۶ لاپه ره،

۲۱*۱۴ سم

بابهت، زانسته کانی قورئان

ISBN: 978-9922-690-19-3

له به ریوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان

هه ریمی کوردستان ژماره سپاردنی (۲۶۱۴) ی سالی ۲۰۲۲ پیدراوه.

" بیروبۆچونی ئەم کتێبه، مه‌رج نییه هه‌مان بیرو بۆچونی نووسینگهی تهفسیر بێ "

زانسته‌کانی قورئانی پیرۆز

زنجیره‌ی

ئەویندارانی قورئان

۱

۱۰۱
پرسیارە

زانسته‌کانی قورئانی پیرۆز

ئاماده‌کردنی

د. عادل محمد شیخانی

ئەویندارانی قورئان

به ناوی خودای به خشندهی میهره بان

سوپاس و ستایشی بیسنوور بۆ پهروهردگاری میهره بان؛ درود و سلاوی پهروهردگاریش پیشکەش به په یامبهری ئازیزو یاران و خیزان و هه موو شوینکه وتووانی به ئیحسان.

خۆشه ویستان و ئەویندارانی قورئانی پیرۆز؛ خوشحالین له نۆبه ره ی پرۆژه یه کی پرۆزدا ئەم په رتوکه نایابه تان پیشکەش بکه یین که ئەویش به شی یه که می پرۆژه ی (زانسته کانی قورئانی پیرۆز)، که بریتیه له (۱۰۱) پرسپار له کۆی (۳۰۳) پرسپار که به شیوه یه کی پوخت و ئاسان و به زمانی شیرینی کوردی هه موو زانسته کانی قورئانی پیرۆزی له خۆ گرتووه .

جیگای شانازییه کی گه وریه بۆ ئەویندارانی قورئان؛ که خودای گه وره یارمه تییداین بۆ ئەم پرۆژه پیرۆزه و به ویستی خودا به رده وام ده بین له خزمه تی قورئانی پیرۆزدا؛ تا دوا هه ناسه ی ته مه ن، بۆ ئەوه ی هه موو موسلمانێکی کوردزمان له تیگه یشتنی قورئانی پیرۆزو زانسته کانی به هره مه ند بێت.

له خودای گه وره ش داواکارین، له ئەهلی قورئان و خزمه تکاری قورئانمان تۆمار بکات و ئەو شه ره فه گه وریه مان پێ ره وای ببینیت.

ئومیده وارین قورئان ببێته به هاری دلان و لابه ری خه مان و مایه ی سه ره رزیی دونیا و ئاخیره تمان.

سه رکه وتنیش ته نها له خودای گه وریه یه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين وصلى الله وسلم على المبعوث رحمة للعالمين، نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

”خۆشه ويستان ئەمه پرۆژەى (۱۰۱) پرسیاره، وه کو قوناغى يه کهم له زانسته کانی قورئاندا، هه موو پرسیارێک وه لامه کهى ئاماده کراوه، وه کو پرۆژەيه ک ان شاء الله پايده گهينين قوناغه کانی تريش به دوايدا دیت هه ولده دهين به ويستی خودای گه وره هه موو زانستی قورئان له چه ند سه د پرسیارێکدا کو بکهينه وه قوناغى يه که ميش به سه د پرسیار ده ست پیده کهين.

پیناسه ی زانسته کانی قورئان چیه؟ مه به ستمان له زانسته کانی قورئان چیه؟

و- زانسته کانی قورئان ناوه بو ئەو زانسته ی که کۆمه لێک باسی گشتی و گرنگی له خۆی گرتوو که په یوه سته به قورئانی پیرۆزه وه له ره هه ندى جیاوازه وه، یاخود له کۆمه لێک بواری جیاوازه که هه ر بواریک له م بواراندا زانستیکى سه ربه خۆیه و ده توانین بلیین زانسته کانی قورئان ناوه بو زانستیک که کۆمه لێک بابته ی گشتی له خۆی گرتوو که په یوه سته به بواریه کانی قورئانی پیرۆزه وه که ده کریت هه ر بواریک له م بواراندا زانستیکى سه ربه خۆی بیت ..

(پیناسه ی) قورئانی پیرۆز چیه؟

و- قورئان وتهی خودای پهروهردگار که دابه زیوه بو پیغه مبه رمان محمد (ﷺ) ئەم قورئانه موعجیزه یه به له فزه کانی (دهرپرینه کانی) خودای پهروهردگار به قورئانی پیرۆز هه موو جیهانی به (مرۆو جنۆکه) هوه دهسته وسان کردووه که بتوانن ته نها ئایه تیک له و قورئانه، یان به شیکی کهم له م قورئانه دابنن، ئەم قورئانه مرۆف به خویندنه وهی پاداشت وهرده گریت و له نوێژا ده خویندریته وهو بو ئیمه نه قل کراوه و گوێزراوه ته وه به ته واتوور.

”ته واتوریش” پیناسه ی خوی هه یه ئه ویش بریتیه له وهی که ریوایه ته کانی (گیڕانه وه کان) ی قورئانی پیرۆز کۆمه لیک زۆر له سه حابه و له تابعین (هاوه لان و شوینکه وتوان) تا ئه مرۆ ریوایه تیان کردووه (گیڕاویانه ته وه) که ژماره که ئه وهنده زۆره که مه حاله ئه و گیڕانه وه یه درۆی تیدابیت و نووسراوه ته وه له قورئانه کانی به رده ستاندا که ده ستپیده کات به سوره تی (الفاتحه) کوتایی پی دیت به سوره تی (الناس) ..

جیاوازی چیه له نیوان قورئانی پیرۆز و فهرمووده ی قودسیدا؟

یه که م: خودای گه وره ته حه ددای مرۆف و جنۆکه ی کردووه به وهی که دهسته وسان ئه بن به رامبه ر به وهی که بتوانن ئایه تیک له قورئانی پیرۆز، یان سوره تیک له قورئان یان قورئانیکی وا بنووسنه وه، یان دابنن

له کاتی‌کدا که له کاتی دابه‌زینی قورئانی پیرۆزدا عه‌ره‌ب له لوتکه‌ی ر‌ه‌وانبێژی و زمانزانی و زمانپاراوییدا بوون، به‌لام ئه‌و ته‌حه‌ددایه (ر‌کابه‌ریه) له (فه‌رمووده‌ی قودسیدا) نه‌کراوه، واته: ده‌کریت که‌سیک ئه‌گه‌ر شتیکی وا بکات شتیکی بنووسیت له‌ فه‌رمووده‌ی قودسییه‌وه نزیک بیت له‌ پرووی وشه‌وه ئه‌وه مانای ئه‌وه‌نییه که‌ بتوانیت ئه‌و ئی‌ع‌ج‌ازه بشکینیت، نه‌خیر خودای گه‌وره ته‌نها وتووێه‌تی ئی‌وه ناتوان له‌ ئینس و له‌ جن (مروّف و جنوکه) قورئانیکی دابنن نه‌ک (فه‌رمووده‌ی قودسی).

دووه‌میان: قورئان هه‌مووی گواستراوه‌ته‌وه بو ئیمه به‌ ته‌واتور واته: (ر‌ینگاکانی گ‌یرانه‌وه‌ی زۆرن)، به‌لام فه‌رمووده‌ی قودسیی جاری وا هه‌یه یه‌ک هاوه‌ل، یاخود دوو هاوه‌ل گ‌یراویانه‌ته‌وه، که‌واته: قورئان گ‌یردراوه‌ته‌وه به‌ «ته‌واتور» به‌لام فه‌رمووده‌ی قودسیی موته‌واتر (فره‌ر‌ینگا) نییه، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ی که‌ ئینکاری (به‌راستدانان) ی قورئان بکات یان ئینکاری پیتیکی قورئان بکات پ‌یی (کافر) ب‌ی‌یاوه‌ر ده‌بیت، چونکه هه‌مووی ج‌ی‌گیره ئایه‌تی‌کمان نییه صحیح (راست و دروست) بیت یاخود ئایه‌تی‌ک زه‌عیف (لاواز) بیت، به‌لام فه‌رمووده‌ی قودسیی، وه‌کو فه‌رمووده‌ی ئاسایی تیا‌یه‌تی زه‌عیفه (لاوازه) تیا‌یه‌تی صحیحه (راست و دروسته) و تیا‌یه‌تی سابت (سه‌لم‌ینراو) نییه ئه‌وه‌ی که‌ ئینکاری (د‌ژایه‌تی و به‌راستنه‌زانین) ی فه‌رمووده‌ی قودسیی بکات به‌ مه‌رج‌یک موته‌واتر نه‌بیت پ‌یی کافر نابیت.

سییه‌میان: قورئان له‌ فزو مه‌عنای (وشه‌و واتای) له‌ خودای په‌روه‌رد‌گاره‌وه‌یه واته: ده‌قی ئایه‌ته‌که‌و مانا‌که‌شی خودای گه‌وره خۆی

ئەو قورئانە ی فەرمووه، واتە: بە لە فزی لە لایەن خودای پەرورددگارە وە یە و مانای لە لایەن خودای گەرە وە یە «بە لام (فەرموودە ی قودسی) دە خریتە پال خودای پەرورددگار که واتا سەرە کیه که ی لە خودای گەرە وە یە و دە خریتە پال پیغە مبهری خودا (ﷺ) وە ک ئە وە ی که خە بهری (هه وائی) پیداوە و پئی راگە یاندو، ئە و دە قە ی لە خودای گەرە وە گیرا وە تە وە که «بە سرووش» بۆی هاتبیت، یان راستە و خو لە خودای پەرورددگارە وە، لە بهر ئە وە لە فەرموودە ی قودسییدا دە و تریت پیغە مبهری خودا ئە فەرموویت (ﷺ) خودا وای فەرمووه گیرانە وە که لە لایەن پیغە مبهری خودا وە یە (ﷺ) و مەر جیش نییە دە قاودە قی وە ک قورئان لە خودای گەرە وە بیت، بە لام و اتا که ی و دارشتنە که ی لە لایەن خودای پەرورددگارە وە یە، بە لام وە ک قورئانی پیروژ بە م شیوہ یە خودای گەرە فەرموویە تی راگو یزرا وە بۆ پیغە مبهری خو مان (ﷺ) لە رینگای جبریلە وە (علیه السلام) ئە ویش بە ئیمە ی فەرمووه هیچ گۆرانکارییە کی تیدانییە.

چوارە میان: قورئان حەر امە بە و اتا بیگێریتە وە، یان بیخوینیتە وە، مە بە ست لە گیرانە وە ی قورئان بە و اتا، بریتی یە لە و گیرانە وە یە ی که خو ت بلیت خودای گەرە دە فەرموویت: بۆ نموونە ئایە تیک دە هیئیتە وە بە مانا که ی باسی دە که یت نە خیر دە بیت قورئان بە دەر برینی خو ی بخوینریتە وە، خودای گەرە دە فەرموویت: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ)، ناپیت بلیت: خودای گەرە دە فەرموویت: **إن الله واحد**، خو هە مان و اتا و مانا دە بە خشی ت، بە لام لە بهر ئە وە ی حەر امە (قە دە غە و تا و انە) قورئان بە و اتا بیگێردریتە وە بۆ یە دروست نییە بە م شیوا زە، بە لام لە (فەرموودە ی قودسی) دا دروستە.

پینجه میان: قورئانی پیرۆز رینووس و نووسین (رسم) ی تاییهت به خوی ههیه قورئان رینووسی تاییهتی خوی ههیه که پیندهلین رهسمی موصحف بۆ نموونه وشه ی «الصلوت» واوه که ئهلفی مه قصوره ی له سه ره، یان وشه ی زه کات، وه کو نووسراوه «الزکوة» قورئان رینووسمی خوی ههیه له نووسیندا، به لام فهرمووده ی قودسی وانییه به شیوه ی ئاسایی ده نووسریت چۆن فهرمووده گانی پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده نووسریت به ئاسایی ئه مه ش به هه مان شیوه، هه موو رسته یه کی قورئانی پیرۆز جیا کراوه ته وه به نیشانه یه ک پیی ده وتریت ئایهت و کۆمه لیک رسته ش له قورئاندا پیی ده وتریت سورته، به لام له (فهرمووده ی قودسی) شتی واما ن نییه له حدیثی قودسیدا ناوتریت ئایهت ئایهت و سورته تی نییه ..

شه شه میان: مه شروع و سوننه ته و لای هه ندیک له زانا یان واجبه له کاتی خویندنه وه ی قورئانی پیرۆزدا بلیین (أعوذ بالله من الشیطان الرجیم) و (بسم الله الرحمن الرحیم) بکه یین به هه مان شیوه له سه ره تای سورته کانی شدا، به لام له حدیثی قودسیدا ئه م کاره مه شروع نییه و نه سوننه ته و نه واجبیشه ..

حه وته میان: قورئان موته عه ببه ده به خویندنه وه ی واته له نویردا ئه یخوینینه وه، به لام ناتوانین له بری قورئانی پیرۆز له نویردا فهرمووده ی قودسی بخوینینه وه.

ئه م فەزل و گه وره ییه ی که له قورئاندا ههیه ئه ویش ئه وهیه که له هه موو پیتیکی قورئانی پیرۆزدا (ده) چاکهت بۆ ده نووسریت بۆ هه موو پیتیکی قورئان یه ک چاکه بۆ ئه نووسریت تا (ده) تا کو حه وسه د ته نها

له قورئانی پیرۆزدا ههیه، به لام ئه م خیره له فهرمووده ی قودسیدانییه، واتا ته نه ها خویندنه وه که ی بی تیگه یشتن پاداشتت نییه تیایدا، به لکو ئه و پاداشته ته نه ها له قورئاندا ههیه پیتیکی به چاکه یه که چاکه ش یه که به ده یه یان یه که به حه وسه ده، به لام فهرمووده ی قودسی ئه و فه زله ی تیدانییه ئه مه جیاوازییه کانی نیوان قورئانی پیرۆز و فهرمووده ی قودسی بوو ..

٤ ئه و بابه تانه چین که ئیمه که له زانسته کانی قورئاندا ده یخوینن ؟

و- بابه ته کانی زانستی قورئانی پیرۆز بریتیه له چوئیتی دابه زینی قورئانی پیرۆز وه که هۆکاری دابه زینی قورئان، کو کردنه وه ی قورئان، تایه تمه ندیه کانی قورئان، مافی قورئان و خویندنه وه ی، دابه زاندنی قورئان به چه ند زار (لهجه) یه که له زاره کانی زمانی عه ره بی و ههروه ها ته فسیری قورئان و ناساندنی لابه رو لابه راه (ناسخ و منسوخ) ههروه ها سوره تی مه ککی و مه ده نی

«السور المکیة والمدنية» و ههروه ها بابه تی ئایه ته گشتیه کان و ئایه ته تایه ته کان (العام والخاص) و ئه مانه ش چه ند بابه تیکن له بابه ته کانی زانستی قورئان ..

٥ به ره مه ی زانسته کانی قورئان چییه و مروؤف چی سوودی که له فیربوونی زانسته کانی قورئان وهرده گریت ؟

و- یه که م: له ریگای زانستی قورئانه وه ئیمه له مانا کانی قورئانی پیرۆز تیده گه ین و فیری ته فسیری (واتای) قورئان ده بین.

دووه م: ده توانين ديفاع (پاريزگاري) له قورئان بکهين په دی (به رپه رچی) گومان و شوبهات بدهينه وه.

سپيه م: بۆ ئه وهی قورئان بناسين، وه کو خوی، يان قورئان چۆن دابه زیوه لوغه تی قورئان و ئيعجازی قورئان هه موو ئه م بابه تانه له زانستی قورئاندا ده خویندریت.

چواره میان: له رینگای زانستی قورئانه وه ده زانين چ هه ولیک دراوه و چ ماندوو بوونیك پيشكهش كراوه له لایه ن زانایانی موسلمان ه وه بۆ خزمه تکردنی قورئان، كه ئه و هه موو ته فسیره مان هه یه ئیمه پپی ئاشنا ده بین له پوونکردنه وهی قورئانی پیرۆزو پوونکردنه وهی ئه حکامی قورئان (ياساکانی قورئان) له پپی زانستی قورئانه وه هه موو ئه مانه فیڕ ده بین.

پینچه میان: ئه و گرفتانه ی بۆمان دروست ده بیټ له تیگه یشتنی قورئان یاخود له نیوان دوو ئایه تدا كه وا گومان ده به یین دژایه تییه ک بوونی هه یه، يان له لایه ن دووژمنانی قورئانه وه گومان دروست ده کړیت، ده توانين هه موو ئه م گرفتانه له رینگای فیڕبوون و شاره زابوون له زانسته کانی قورئانه وه چاره سه ر بکهین و به رپه رچی هه موو گومانیک بدهينه وه و بزانی هه رگیز له نیوان هیه ئایه ته کانی قورئاندا پیچه وانه و دژیه کییه ک بوونی نییه، به لکو ئه وه ئیمه پیشت له مانا که ی نه گه یشتین بۆیه ده لیین واما ن گومان ده برد، لیړه وه بۆمان ده رده که ویت كه هیه پیچه وانه یه ک له نیوان ئایه تیك و ئایه تیکی دی دا نییه ...

۶ ئایا زانسته گانی قورئان ناوی دیکه ی ههیه ؟

و- به لئی هه ندیک جار پیتی ده گوتریت زانسته گانی ته فسیر یان ئهوتریت ئوسولی ته فسیر هه ر چه نده ئه م سنی زانسته (زانستی قورئان، زانستی ته فسیر، ئوسولی ته فسیر، مه نهه جی موفه سسیرین) ئه م چه د زانسته په یوه ندییا زۆر به یه که وه چره، کۆمه لیک زانستی تیکه ه لکین به یه که وه بۆیه زۆر جار ئه م زانستانه ئه چیته ژیر سایه ی زانسته گانی قورئانی پیرۆزه وه ..

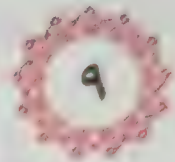
۷ ئه م زانستانه له چیه وه سه رچاوه یان وه رگرتوو وه له گۆله وه وه رگیراون ؟

و- ئه م زانستانه وه رگیراون له قورئانی پیرۆز خۆیه وه و پاشان له سونه تی پیغه مبه ری خودا (خودا) خۆیه وه، پاشان له وته و له ئاناری سه حابه و تابعینه وه.

۸ حوکمی فیربوونی ئه م زانستانه چیه ئایا فیرۆز هه یه یان فیرۆزی کیفایه ته ؟

و- بنگومان فیرۆزی کیفایه ته فیرۆزی عه ین نییه، زانسته خوازان (طیبه العلم) هه لده ستن به فیربوونی ئه م زانسته بۆ ئه وه ی بلاوی بکه نه وه، تا که سانیک هه بن شاره زای زانستی قورئان بن بۆ ئه وه ی خزمه تی قورئانی پیرۆزی پی بکه ن ..

جیاوازی نیوان وشه‌ی مصحف (موسحف) له گه‌ل قورئاندا چیه ؟

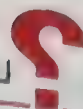

۹- مصحف بریتیه له و په‌راوه‌ی که قورئانی پیرۆزی تیا دا نووسراوه‌ته‌وه. وه‌کو وتمان ده‌ستی‌ده‌کات به‌ سوره‌تی (الفاتحه) کوتایی پی دیت به‌ سوره‌تی (الناس)، به‌لام «قورئان» بریتیه له ناویک بو که لامی خودای په‌روه‌ردگار (وته‌ی خودای بالاده‌ست) بیگومان وته‌ی خودایه‌ته‌وه‌ی که نووسراوه‌ته‌وه له مصحف یان نه‌نووسراوه‌ته‌وه یان که که‌سیک له‌به‌ریش بیل پی ده‌لین قورئان که‌واته مصحف بریتیه له کتیه‌که ته‌و په‌راوه‌ی که تیا دا نووسراوه‌ته‌وه و «قورئانی‌ش بریتیه له و (وته‌و) که‌لامه‌ی که تیا دا نووسراوه‌ته‌وه که‌لامه‌که پی ته‌وتریت قورئان و په‌ره‌کانی کتیه‌که‌ش پی ته‌وتریت «مصحف» ..

زانسته‌کانی قورئان چۆن دروست‌بوون و به‌چه‌ند قوناغدا تیپه‌ریون ته‌م زانستانه چۆن گه‌یشتو ته‌ ده‌ستی ئیمه ؟

۱۰- سه‌ره‌تاو قوناغی یه‌که‌می زانسته‌کانی قورئانی پیرۆز بریتی بووه له وه‌رگرتنی ږوو به‌ ږوو له زاره‌وه بو زار، یاخود بلین به‌سه‌ر زاره‌کی (شفوی) وه‌رگیراوه (هاوه‌لان) له نیوان خویاندا باسیان کردووه له سه‌ره‌تای سه‌رده‌می هاوه‌لانه‌وه چه‌ند هاوه‌لیک به‌ناوبانگ‌بوون به‌وه‌ی که له ته‌فسیری قورئاندا ناودار بوون له‌وانه «عبدالله بن عباس»، «عبدالله بن مسعود» .. هتد ته‌مانه‌ شاره‌زابوون و باسیان کردووه ته‌فسیری قورئانیان بو خه‌لک ږوون کردو ته‌وه و ته‌وانیش قوتاییان

هه بووه وه کو «مجاهد، عکرمة، سعید بن جبیر، عطاء بن ابی رباح.....»
هه موو ئه مانه تابعین له زانستی قورئانی پیرۆزدا شاره زایان هه بووه
و قوتابی «ابن عباس» بوون له تهفسیردا.

قوناغی دووه میش دهست کراوه به نووسینه وه، ئیمه له کتیبه کانی
حدیثدا کتاب التفسیر ههیه وه ک: (کتاب التفسیر) له «صحيحی بخاری»
(کتاب التفسیر) مان ههیه له «صحيحی مسلم» له سونه نه کانش.....
هه روا دواتر دهست کراوه به تهفسیر، وه کو تهفسیری «الطبري» ابن
کثیر.....))

«قوناغی سییه م: بریتی بووه له وهی که تهفسیر به شیوهیه کی
سه ربه خو نووسراوه ته وه یان زانستی قورئان سه ربه خو نووسراوه ته وه
جاری وا هه بووه تایبه تبووه به زانستی قورئان جاری وا هه بووه چه ند
جۆریک له زانستی قورئان له کتیبیکدا،»

قوناغی چواره م که ئیستایه له ئیستاشدا کتیب زۆر زۆر بووه به
سه ده ها کتیبان ههیه له زانسته کانی قورئان له نیوان کتیبی بچووک و
کتیبی فراوانترو جاری وا ههیه چه ند مه سائیلیکی تایبه ت له کتیبیکدا
باسکراوه وه له ئیستادا زۆر به قولتر له زانسته کانی قورئاندا کتیب و
نووسینان ههیه.

١١ ناودارتزین ئەو کتیبانه چین که له زانستی قورئاندا زۆر ناودان ؟

و- کۆمه لێک کتیبان ههیه که ده توانین بڵین مه وسوعاتن له زانسته کانی قورئانی پیرۆزدا یه کێک له وانه کتیبی « البرهان فی علوم القرآن » للإمام بدرالدین الزرکشی « که له م کتیبه دا باسی چلوحه وت جوړی کردووه له واتای زانسته کانی قورئان، دووهم کتیبی « الإیتقان للإمام جلال الدین السیوطی » که له م کتیبه دا ههشتا جوړی له زانسته کانی قورئان باسی کردووه و یه کیکه له فراوانترین کتیبه کانی زانسته کانی قورئان، ئیهمی الزرکشی هاتوووه چلوحه وت بابه تی باسکردووه له زانستی قورئاندا ئەم هاتوووه کردوووه تی به ههشتا بابه ت، دواى ئەویش کتیبی « مناهل العرفان للشیخ محمد عبدالعظیم الزرقانی » ئەم سێ کتیبه له کتیبه به ناوبانگه کانی له زانسته کانی قورئانی پیرۆزدا، دواى ئەویش کتیبی ترمان زۆرن، به لام ئەم سێ کتیبه له هه موویان به ناوبانگترن وهک کتیبی (مباحث فی علوم القرآن للشیخ صبحی الصالح) و (مباحث فی علوم القرآن للشیخ مناع القطان)، دواى ئەوهش ئەمپرو ناوه ندیکى تایبه ت ههیه به زانستی قورئان و ته فسیر که ناوه ندی ته فسیره (مركز التفسیر) دهیه ها کتیبیان له م بابه ته ههیه بابه ته کانی زانستی قورئانیان چاپکردووه ..

١٢ سرووش مانای چیه له زمان و زاراوه دا ؟

و- له زمانى عره بیدا وشه ی «سرووش» به مانای راگه یاندن دیت به نهینیی و به خیرایی، به لام له شهر عدا وه کو زاراوه یه کی شهرعی له

زانستی قورئاندا «بریتیه له راگه یاندنی خودای پهروهردگار بۆ یه کیک له پیغه مبهره کانی (علیه السلام) به حوکمیکی شه رعیی به شیوه ی نهینیی و خیرا، وه کو چۆن خودای پهروهردگار له ړیگای «جبریل وه (علیه السلام) سرووشی خوی ناردووه به نه حکامه شه رعیه کان بۆ پیغه مبهری خومان محمد (ﷺ) به شیوه یه کی خیرا و نهینیی ..

جۆره کانی سرووش له پووی زمانه وانییه وه چین ؟

و- پینج جۆر سرووشمان هه یه که له پووی زمانه وانییه وه پپی ده گو تریت سرووش:

یه که میان: ئیلهامی خودایی که ئیلهام (په یام، نیگا) یه کی خودا پرسک (فطری) ه بۆ مروقه کان که خودای گه وره ئیلهام ده به خشیت به هه ندیک له مروقه کان هه روه ک چۆن ئیلهامی نارد بۆ دایکی پیغه مبهر موسا (علیه السلام) (وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِ وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ) القصص ۷/

دوو ه میان: ئیلهامی غه ریزی (نیهاد، نه ژاد) یی بۆ ئازه له کان خودای گه وره فیریان نه کات به (ئیلهام و نیگا) ی خوی که بتوانن کاروباری خویان به پړیوه بهرن، وه ک: چۆن سرووشی ناردووه بۆ هه نگ، خودای گه وره ده فهرموویت (وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنْ اتَّخِذِي مِنَ الْحَبَالِ سُبُوطًا مِّنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ) النحل (۶۸)

سییه میان: فه رمانی خودایی بۆ دروستکراوه بیگیانه کان جگه له مروقه و ئازه ل، وه کو سرووشی خودای بالاده ست بۆ ئاسمان که ده فهرموویت

(فَقَضَلَهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا وَزَيْنَا السَّمَاءِ
الْأُولَىٰ بِمِصْبِيحٍ وَحِفْظٍ ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ) فصلت (۱۲).

چواره مبان: ئاماژهی خیرا به یه کیك له ئەندامه کان، وه کو چۆن فهرمانی به پیغه مبهه زه که ریا (عليه السلام) کرد که سی پۆر به پۆروو بیت له گه ل گه له که ی قسه نه کات به ئیشارهت (هیاو ئاماژه) پی وتن که ئەم قسه ناکات و به ئاماژه داوای لی کردن که ته سبیحی (یادو زیکری) خودای گه وره بکهن به یانی و ئیواره، تاوه کو ئەو سی پۆره ته واو ده بیت، خودای گه وره ده فهرموویت (فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ
وَأَنذَرَهُمْ أَن سَبِخُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا) مریم (۱۱)

بینه مبان: وه سه وه سه و ختووره ی شهیتان که بو پیری خوی و هه واداران ی خوی دروستی ده کات، به لام ئەوه وه حییه له شهیتانه وه، خودای گه وره ده فهرموویت (وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ
وَالشَّيْطَانُ لِيُؤْخِرَنَّ إِلَىٰ أُولِيَائِهِمْ لِيُجْدِلُوهُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ) الأنعام (۱۲۱)

سرووش له زاراوه ی شه رعیدا چهند جوړی هه یه ؟

۱۴

۹- سرووشی شه رعیی (چوار) جوړی هه یه هه موو جوړه کانیشی ته نها بو پیغه مبهه رانه،

یه که مبان: خه و بینینی راست و دروسته؛ چونکه خه وی پیغه مبهه ران سرووشه و له خوداوه یه به هیچ شیوه یه که شهیتان ناتوانیت له خه ودا بچیته خه یال و خه وی پیغه مبهه ران، بویه ئەو خه وه ی که پیغه مبهه ران

چواره میان: سرووشی ناشکرا که له ریځگای په یامنیږی خودای گه ووره وه
که جبریلہ (علیہ السلام) بو پیغه مبه ران، به لگه شمان له سهر نه م جوړه یان
نه وه یه که خودای گه ووره ده فہرمو ویت (وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ
إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بَأْذَنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ
عَلَىٰ حَكِيمٍ) الشوری (۵۱)

حاله ته كانى هاتنه خواره وهى سرووش بۆ پيغه مبهري خدا (ﷺ)
چۆن بووه چەند حاله تي هه بووه ؟

۱۵

و- هاتنى جبريل (عليه السلام) بۆ لاي پيغه مبهري خدا (ﷺ) به سرووش دوو شيوهى هه بووه.

يه كه ميان: پيغه مبهري خدا (ﷺ) گوئي له دهنگى جبريل بووه (عليه السلام) وه كو دهنگى زړه ي زنگوله يه ك، يان وه كو زنجيريك كه چۆن بهرته دريته وه به سهر بهرديكدا بهم شيويه بۆ لاي پيغه مبهري خدا (ﷺ) هاتوو خوداي گه وره ئه وهى كه ويستوو يه تي به ئيلهام ناردوو يه تي بۆ پيغه مبهري (ﷺ) دواي رويشتنى جبريل (عليه السلام) و لاچوونى ئهم دهنگه پيغه مبهري خدا (ﷺ) ئيتر ئه و سرووشه ي كه بۆي هاتوو له بهري كردوو و تىگه يشتوو و گه ياندوو يه تي به هاوه لان.

دوود ميان: جبريل (عليه السلام) هاتوو له سهر شيوهى مرؤفيكدا زورجار هاتوو له سهر شيوهى «دوحيه ي كلبى، يان له شيوهى ئه عرابيه ك.

پاشان هاوه لان نه يانزانيوه ئه وهى كه له گه ل پيغه مبهري خودايه (ﷺ) جبريله، وه كو چۆن له رووداوى (حديثى جبريلا) زووتر و ايانزانيوه ئه مه ئه عرابيه كه (عاره بيكي ده شته كييه) يا خود «ديحيه ي كه لبييه» چونكه زورجار جبريل (عليه السلام) له سهر شيوهى ئه و هاتوو بۆ لاي پيغه مبهري خدا (ﷺ)، به لگه شمان بۆ ئهم دوو شيوازه ..

ئەو فەرمووده یه که (ئیمامی بوخاری) گێراویه تیه وه له سه حیه که یدا که له گێرانه وهی دایکه عایشه یه (سه لامی خودای لی بیت) که ده فەرموویت (عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها أن الحارث بن هشام رضي الله عنه سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله كيف يأتيك الوحي فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أحياناً يأتيني مثل صلصلة الجرس - وهو أشده علي - فيفصم عني وقد وعيت عنه ما قال، وأحياناً يتمثل لي الملك رجلاً فيكلمني فأعي ما يقول)

ئەو ئایه تانه چین که سه بارهت به وهی که قورئانی پیروژ هه مووی

به جاریک دابه زیییت بو ئاسمانی یه کهم دواتریش بولای

پیغه مبه ری خودا (ﷺ)؟

و- به لگه مان ئەم چه ند ئایه تانه ن که خودای گه وره ده فەرموویت: (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَرَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ) الدخان (۳) ههروه ها ده فەرموویت (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ) القدر (۱) ههروه ها ده فەرموویت (شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ) البقرة (۱۸۵)

ئەو ئایه تانه چین که باس له دابه زینی قورئانی پیروژ ده کهن به شیوه ی پارچه پارچه، یاخود به ش به ش به پیی رووداوه کان؟

و- خودای گه وره ده فەرموویت (وَقْرَأْنَا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا) الإسراء (۱۰۶)، ههروه ها ده فەرموویت (وَقَالَ

الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا الفرقان (۳۲)

بیروپای زانایانی ئیسلام چیه سه بارهت به دابه زینی قورئان ؟

۱۸

و- ده توانین بلیین زانایان چه ند راو بو چوونیکیان ههیه:

بوچوونی یه کهم: پێیان وایه که قورئان دوو جوړه دابه زینی ههیه.

دابه زینی یه کهم: له (اللوح المحفوظ) هوه که له ئاسمانی ههوتهمه بو (بيت العزة) که له ئاسمانی دوونیا یه.

دابه زینی دووهم: پێیان وایه دابه زینی قورئان له پړی جیبریه وه (عليه السلام) به بهش بهش کراوی بو پیغه مبهری خودا (صلی الله علیه وسلم) له ماوه ی بیستوسی سالداهه مهش پای «ابن عباس» و زۆربه ی زوری زانایانه.

بوچوونی دووهم: پێیان وایه قورئان هه مووی به جارێک دابه زیوه له شه ویکی پیرۆزو موباره کدا که شهوی قه دره بو ئاسمانی یه کهم، پاشان هیواش هیواش به پپی رووداوه کان بو پیغه مبهری خودا (صلی الله علیه وسلم) ته مهش پای ئیمامی «شه عبی و ئیبن سحاق و کومه لیکه له زانایان.

بوچوونی سییه م: پێیان وایه که قورئان به هه ردوو شیوه که ی که دابه زیوه به بهش بهش دابه زیوه جاری یه کهم له ئاسمانی ههوتهمه وه بو (البيت العزة) له ئاسمانی یه کهمه وه له بیستوسی شهوی قه دره هه ر شه ویکی له و بیستوسی شهوی مانگی په مه زان به شی سالیکی دابه زیوه، دابه زینی دووه میش دابه زینه له ئاسمانی یه کهمه وه، پاشان بو

پیغمبهری خودا (ﷺ) له ماوهی ئەو بیستوسی سالدادا، ئەمەش پای موقاتیل و ئیبنوجورەیحە.

حیکمەت چییە لەوەی کە قورئانی پیرۆز دابەزیووە بەیەک پارچە

له (لوح محفوظ) وه بۆ (البيت العزة) بۆ ئاسمانی یەكەم؟

و- یەكەمیان: لەبەر گەورەیی و پلهوپایەیی قورئانی پیرۆز و گەورەیی دابەزینی قورئان.

دووهمیان: گەورەیی شان و شکۆ و پلهوپایەیی پیغمبهری خودا (ﷺ) و ڕیزگرتن له لایەن خودای گەورەو بەو فزلهی کە قورئانی بۆ دابەزاندوووە بەیەكجار بۆ ئاسمانی یەكەم.

سێهمیان: ڕیزگرتن و خەلاتکردنی ئوممەتی پیغمبهر (ﷺ) بۆ ئەوەی فریشتەکان له ئاسمانەووە بزائن کە ئەم ئوممەتە چەندێک گەورەیه و چەندێک خودای پەروەردەگار ڕیزداری کردوون بە دابەزینی قورئان.

چوارهمیان: ڕاگەیاندنی بە هەموو دانیشتوانی ئاسمانەکان له فریشتەکان بۆ ئەوەی بزائن کە ئەم کتیبە دابەزیووە بۆ کۆتا پیغمبهر کە موخەممەدە (ﷺ) و ئەمەش کۆتا کتیبە دابەزیت له لایەن خودای پەروەردگارە بۆ سەر زەوی.

پنجهمیان: خودای گەورە دەیهوێت بە ئیمە ڕابگەینیت کە دەزانیت چی لەو و پیش روویداوه چی له داها توودا روودەدات؛ چونکە له قورئانی پیرۆزدا ئەم شتانه باسکراوه و ئاماژەیی دراوه کە پیشتر روویداوه و

ئەو شتانه شى كه هېشتا پرووینه داوه كه خودای گه وره باسى كرده دوايش له كاتى پروودانه كه دا ئايه ته كانى دابه زانده ووه بۆ پيغه مبهري (ﷺ).

۲۰ ئەو بره چەند بووه كه دابه زيوه بۆ پيغه مبهري خودا (ﷻ) ؟

۱- بره كان جياواز بوون بۆ نموونه هەندىك كات بريكي ديارى كرا و بوو جاريواش هەبووه چەند بەشيك له ئايه تيك دابه زيوه جاريواش هەبووه ئايه تيكى ته و اوو كامل دابه زيوه، هەندىك جاريش (پينج) ئايه ت (ده) ئايه ت دابه زيوه كه ئەمە شيان زۆربه ي كاته كان بووه، يا خود جارى وا هەبووه سوره تيكى دوورو دريژ به ته و او دابه زيوه وه كوو سوره تى (الأنعام) له گەل دابه زينيدا هفتا هزار فرشته دابه زيون بۆ بهري كردن له گەل جبريلدا (عليه السلام) هيناويانه بۆ لاي پيغه مبهري خودا (ﷻ) يان جارى وا هەبووه سوره تيكى بچووك دابه زيوه، وه كو سوره تى (الفلق: الناس)

۲۱ ئەو كاتانه ي كه ديارى كرا بوو بۆ دابه زىنى قورئانى پيرۆز، قورئان به چەندىك دابه زيوه ؟

۱- كاتى دابه زىنى قورئانى پيرۆز بيستوسى سالى پيچووه (سيانزده) سالى له «مكه» (ده) ساليش له «مهدينه»، له كاتى هاتنى پيغه مبهري خودا وه (ﷻ) تاوه كو وه فاتى..

حیکمهت چیه له وهی که قورئانی پیرۆز بهش بهش دابه زیوه ؟

٢٢

و- **یه که میان:** بۆ دَلْیا کردنی دَلْی پیغه مبهری خودا (ﷺ) که هه موو کات له گهَل دابه زینی ئایه تیکی نویدا، یاخود سوره تیکی نویدا پیغه مبهری خودا (ﷺ) ئازارو ناره حه تیه کانی له سهر کهم ده بوویه وه.

دووه میان: بۆ ئاسان کردنی له بهرکردن و تیگه یشتنی.

سییه میان: دابه زینی له کاتی پرووداوه کاندای؛ چونکه له گه لیدا حوکمیک داد به زیت.

چواره میان: له بهر پله به ندیی، یاخود ته ده پرروج و پروونکردنه وهی ئه حکامه شه رعیه کان بۆ ئه وهی که ههنگاو به ههنگاو بیت نهک هه مووی به یه کجار بیت.

پینجه میان: له بهر بهرده وامبوونی ته حدداکردن و دهسته وه سانکردنی خودای گه وره بۆ عه ره ب که بیستوسی سالدای پینان گهر بیانتوانیا یه بیکه ن، به لام له ماوهی ئه و بیستوسی سالدای نه یانتوانی ئه م کاره بکه ن ئه م ته حددا یه بشکینن ئایه تیک بینن و دروستی بکه ن.

شه شه میان: بۆ ئه وهی که بهرده وام له گهَل دابه زینیدا ئه م قورئانه به لگه بیت له سهر ئه وهی که له لایه ن خودای پهروهردگار وهیه (ﷺ).

یه که مین ئایهت که دابهزی بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) چ ئایهتیک بووه، یا خود چ سورهتیک بوو؟

۹- چه ند رایهك ههیه سه بارهت بهوهی که یه که مین سورهت و ئایهت که دابهزیوه بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) چی بووه:

بۆچوونی یه که میان: ئهوهیه که یه که مین کۆمهله ئایهت که دابهزی بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) سه رهتای سورهتی (العلق) بووه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝۱ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝۲ أَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝۳ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝۴ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝۵) ئهم پینج ئایهتهی سه رهتای سورهتی (العلق) یه که مین کۆمهله ئایهت بووه که دابهزی بۆ پیغه مبهری (ﷺ) به لگهش بۆ ئهمه فهرموودهی دایکه عایشهیه (خودا لئی رازی بیت) که له (سه حیجی بوخاریی و موسلیم) دا هاتوو که فهرموویهتی سه بارهت بهوهی که پیغه مبهری خودا (ﷺ) له مانگی رهمه زاندا دهچوو بۆ ئهشکهوتی «حراء» لهویدا دهمایهوه (حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارٍ جِرَاءٍ)، تائهو کاتهی که سرووشی بۆ هات له ئهشکهوتی (حراء) پیشووتر خهونی دهبینی ههر خهونیکى بینیایه خهونه که دههاته دی سه رهتای سرووشیش خهونینینبوو دواپی ئهوهش که سرووش له لایهن جبریهوه (علیهی السلام) دابهزی بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) که پئی فهرموو بخوینه «إقرأ» بۆ جاری سیهم جبریل (علیه السلام) پیغه مبهری (ﷺ) به خویهوه گوشیی و پئی فهرموو بخوینهوه (أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝۱ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝۲ أَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝۳ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝۴ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝۵)

دووهمیان: ڤاو بۆ چوونیان وایه که سوره تی (المدر) یه که مین سوره ته
 که دابه زیوه بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) به هه مان شیوه به لگهش بۆ
 ئەم قسه یه که له سه حیدا هاتوو کاتی که «ابی سه له مه ی کوری
 عبدالرحمن ی کوری عوف» پرسپار ده کات له «جبری کوری عبدالله
 » (یه که م سوره تی قورئان) چی بوو که دابه زی، یا خود کامه قورئان
 له پیشتردا دابه زیوه، ئەمیش فهرمووی (يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ)، ده فهرمووی
 پیم وت: ئەی (اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ) فهرمووی من له پیغه مبهری
 خوداوه (ﷺ) بۆتان ده گیرمه وه ئەوه تان بۆ باس ده که م که پیغه مبهری
 خودا (ﷺ) فهرمووی ته مانگی که من له ئەشکه وتی (حراء) مامه وه
 تا ئەو کاته ی ئەو مانگه ته و او بوو له وی مامه وه، دواتر هاتمه
 خواره وه، له نیو دۆله که دا بانگیان کردم، به لام ته ماشام کرد؛ له پیش و
 دوا ی خۆمه وه که سم نه بینی، سهیری لای راست و چه پی خۆم ده کرد
 که سم نه بینی، پاشان دووباره بانگیان کردم وه سه رم به رز کرده وه
 ته ماشام کرد، که سم نه بینی، پاشان بۆ جاریکی تر بانگیان کردم، سه رم
 به رز کرده وه بینیم جبریل (عليه السلام) له سه ر عهرشه له ئاسماندا
 بۆیه تووشی له رزینی که بووم، دواتر هاتم بۆ لای «خه دیجه» پیم وت
 (دثرونی - دثرونی) دامپۆشن..... دامپۆشن، دواتر ئاویان کرد به سه رما
 خودای گه ورهش ئەم ئایه ته ی دابه زاند (يَا أَيُّهَا الْمَدَّثِرُ قُمْ فَأَنْذِرْ)،
 به لام ئەمه زۆر سه ریح (پاشکاو) نییه و اتا راسته و خۆ ئەوه ناگه ی نیت
 که یه که مجار بوو ییت، به لکو مه به ستی له و کاته یه که گه ڤاوه ته وه له
 ئەشکه وته که، به لام فهرمووده ی یه که ممان له ناو ئەشکه وته که دا بووه و
 بۆ یه که مجار جبریل (عليه السلام) هاتوو بۆ لای پیغه مبهری خودا (ﷺ).

سینه میان: راو بۆچوونیان وایه که سوره تی (الفاتحه) یه که مجار دابه زیوه، به لگهش بۆ ئەم قسه یه ئەم فەرمووده یه که «ئیمامی ناجوری له کتیبی (الشریعة) باسی کردوو و» ئیمامی بیهقی له (دلائل النبوة) باسی کردوو که پیغمبهری خودا (ﷺ) فەرموویه تی به «وهره قهی کوری نهوفل» کاتیک که به ته نیا ته بزم دهنگی پیم دهلیت یامحمد یامحمد کاتیک گویم لهو دهنگه ده بیت منیش راده کهم و دوور ده که و مه وه (وهره قهی کوری نوفل) فەرمووی: به پیغمبهری خودا (ﷺ) نه مجاره ته گهر شتیکی ئاوا بوو رانه که له شوینی خۆت بوسته تا بزانی چیت پی دهلیت ئینجا دواتر وهره وه بۆ لای من بزانی چیت پی دهلیت، نه مجاره یان که پیغمبهری خودا (ﷺ) به ته نیا بوو بانگی لیکرا پشان وت ته ی محمد (ﷺ) بلی (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲) لِرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳) مَبْلَكِ يَوْمَ الدِّينِ (۴) اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۵) هِدِنَا لَصِّرْطَ الْمُسْتَقِيمِ (۶) صِرْطَ لَذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ لَمَغْضُوْبٍ عَلَيْهِمْ وَلَا لَظَّالِّينَ (۷))

به لام ته مه شیان ههر به لگه یه کی سه ریح (پروون و دیارو ئاشکرا) نیه له سه ره ته وه ی که یه که مجار بوو بیت.

چوارد میان: راو بۆچوونیان وایه که (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) یه کهم ئایه ته که دابه زیوه و سوره تی (اقرأ) یه کهم سوره ته، ته مه ش «ئیمامی واحیدی لای وایه و ده یگپرتته وه له» عی کریمه و حه سه نی به سرییه وه «فەرموویانه یه کهم شت که دابه زیوه له قورئاندا (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) ه که دابه زیوه له مه که داو یه کهم سوره تیش سوره تی (اقرأ بِاسْمِ رَبِّكَ)، به لام ته وه ی جیگای (هاو پای زانایان) بیت که (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) ته نها ئایه تیکه له سوره تی (النمل) و یاخود ئایه تیک نیه له سوره تی

(التوبة) به لَام کۆدهنگی له سه ر ئه وه نییه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ئایه تیک بیت له هه موو سوره ته کانی قورئاندا جگه له سوره تی (النمل)، بۆیه ده بینین رای یه که م له هه موو (پاکان) به هیژتره ..

دوا ئایه ت و کۆتا ئایه ت چی بوو که دابه زیوه له قورئانی پیرۆر

۲۴

به شیوه یه کی گشتیی ؟

و له مه شدا جیاوازی هه یه که دوا ئایه ت چی بووه که دابه زیوه له قورئانی پیرۆر دا هه ندیک لایان وایه ئایه تی «ریبا» له دواترین ئه و ئایه تانه یه که له قورئاندا دابه زیوه، که خودای گه وره ده فه رمووئ (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنْ رَبَّوَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) البقرة (۲۷۸)، ئه مه ش راو بۆچوونی «ئیمامی عومه رو ئیبن عه باسه » (په زاو په حمه تی خودایان لی بیت، به لَام هه ندیک کی تر ده لێن دوا ئایه ت که دابه زیوه ئه م ئایه ته یه (وَتَقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَلَّى كُل نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ) البقرة (۲۸۱)، ئه مه ش راو بۆچوونی «ئیبن عه باس و سه عیدی کوری جوبه یه .. راو بۆچوونی کی تریش هه یه بیان وایه کۆتا ئایه ت که دابه زیوه بریتیه له ئایه تی «قه رز» (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُب بِيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْب كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكَّرَ إِحْدَاهُمَا لِأُخْرَى وَلَا

بَيِّنَاتٍ لِّلشُّهَدَاءِ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْمُوا أَنْ تُكْتَبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰ أَجَلِهِ
لَكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تَجَرَّةً
حَاصِرَةً يُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتَبُوهَا وَأَشْهَدُوا
إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَارَ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفَعَّلُوا فَإِنَّهُ فَسُقُوكُمْ بِكُمْ وَتَقُوا
رَبَّكُمْ وَبِعَلَّمُكُمْ اللَّهُ وَلِلَّهِ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمٌ (البقرة ٢٨٢)، ئەمەش رای
«زوهری و سه‌عیدی کۆری موسەییەب» ه، ئەگەر سه‌یری ئەم سێ
پاو بۆچوونه بکه‌ین ده‌بینین هه‌رسی ئایه‌ته‌که له‌یه‌کتیرییه‌وه نزیکن
به‌تاییه‌تی ئایه‌تی دووهم و سێیه‌م که ئایه‌تی (٢٨١) - (٢٨٢) ئەمانه‌ کۆتا
ئایه‌تن له‌ سوره‌تی (البقرة) دا که دابه‌زیوه له‌ قورئانی پیروژدا.

دوا سوره‌ت چی بووه که به‌ کاملی (ته‌واوی) دابه‌زیوه له
قورئانی پیروژدا؟

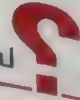
٢٥

٩- سوره‌تی النصر • إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ (، کۆتا سوره‌ته که هه‌مووی
به‌یه‌ کجاری دابه‌زیوه له‌ قورئاندا ..

یه‌که‌م تاییه‌ت چیه که دابه‌زیوه سه‌باره‌ت به‌ حه‌وکی
شه‌راب و مه‌ی؟

٢٦

١٠- یه‌که‌م تاییه‌ت که دابه‌زی بریتی بوو له‌ تاییه‌تی (وَمِنْ تَمَرَاتِ النَّخِيلِ
وَالْأَعْنَابِ لِيَجِدُوا مِنْهُ سَكْرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ) النحل (٦٧) ئەمە یه‌که‌مین تاییه‌ته که باسی شه‌راب ئەکات بێ
ئه‌وه‌ی ئاماژه‌ بکات به‌ حه‌رام کردنی، یان به‌هه‌ڵاڵ کردنی، هه‌رچه‌نده
لای هه‌ندیك له‌ زانایان لایان وایه که خه‌مر (مه‌ی) سه‌ره‌تا به‌ ئیباحه‌ی

شهرعی، خودای گه وره، وه کو مه دحیک (ستایشیک) فهرموویه تی دارخورما و تری ئیوه ههم وه کو ڤزقیک (ڤۆزییهک) به کاری دههینن ههم دهیکهن به سوکر شهراب (بیھۆشکهر- مهی).

کوتا ئایهت که دابهزی سه بارهت به شهراب و مهی ئهم ئایهته بوو که خودای گه وره ده فهرموویت • **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا خَمْرٌ وَلَمِيسِرٌ وَالْأَنْصَابُ وَلَا زُلُمٌ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ** (المائدة (۹۰)، لهم ئایهته دا خودای گه وره مهی چه پام کردو ده فهرموویت **رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ**)، واتا ئه وانه پیسن و له کرده وهی شهیتانن دوور که ونه لیی تا ڤزگارین .

یه که مین ئایهت و کوتا ئایهت چی بووه سه بارهت به ریا (سوو) ؟

۲۷

و- یه که مین ئایهت که دابهزی سه بارهت به سوو ئهم ئایهته بوو خودای گه وره ده فهرموویت (**وَمَا ءَاتَيْتُمْ مِّن رَّبًّا لَّيْرُبُوا فِيْ اَمْوَالٍ لِّنَاسٍ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ لِلّٰهِ وَمَا ءَاتَيْتُمْ مِّنْ زَكٰوةٍ تُرِيدُوْنَ وَجَهَ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ لِمُضِعِفُوْنَ**) الروم (۳۹)،

کوتا ئایهتیش بریتی بوو لهم ئایهته (**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تَقُوا لِلّٰهِ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنْ لِّرَبِّوَا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ**) (۲۷۸) (**فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ لِلّٰهِ وَرَسُولِهِ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ اَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ**) (۲۷۹) البقرة ..

یه کهم ئایهت چی بووه که دابه زیوه خودای گه وره مو له تی داوه به پرواداران که جیهاد بکهن له پینا و خودای گه وره دا ؟

۲۸

و- یه کهم ئایهت که دابه زی سه بارهت به جیهاد بریتی بوو له م ئایه ته که خودای گه وره ده فهرمو ویت (اُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَتِّلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ لِّلَّهِ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ) الحج (۳۹) لیره دا خودای گه وره ئیزنی (پریگای) داوه به پرواداران که جیهاد بکهن کوشتاری بیاوران بکهن ..

سوودو زانستی زانینی ئه وهل و ئاخیری (سه ره تاو کو تایی) ئه م

ئایه تانه چین کاتیک ده لیپین ئه مه سه ره تا ئایه ته دابه زیوه ئه مه

کو تا ئایه ته دابه زیوه ئایا چیمان ده ست ده که ویت ؟

و- یه کهم: کو مه لیک سوودمان ده ست ده که ویت له زانینی ئه وه لیته و ئاخیرییه ت سه ره تاو کو تایی که دابه زیون، یا خود کامه یان له پیش کامه یان دابه زیوه «یه کیك له سووده کانی ئه وه یه که فیری زانستی «ناسوخ و منسوخ» ده بین ده توانین ناسوخ و منسوخ له یه کتری جیا بکه ینه وه «ناسخ ئه و ئایه ته یه که نه سخ ده کاته وه (ده سپرته وه و لاده بات)، منسوخ و اتا نه سخ کراو (سپراوه و لبراهه) به م شیوه یه هه ردووکیان له یه کتر جیا ده که ینه وه.

دوو ه میان: زانینی ته شریعی ئیسلامی و هه نگاوه کانی ته شریع و اتا: کاتیک که ده بینین به چه ند هه نگاو یك ریا (سوو) هه رام بووه به چه ند هه نگاو یك خه مر (مه ی- شه راب) هه رام بووه له وه وه ده زانین که ته شریعی ئیسلامی چۆن هه نگاو به هه نگاو چۆته پیشه وه.

سینه میان: سوودی لیوه رده گرین بۆ زانینی ته فسیر بۆ نه وهی بزانین سهره تا چی بووه دواتر چۆن گۆراوه و ده توانین ته فسیرو حوکه کانی لیوه رگرین.

چاره میان: نه وه دهرده بریت که موسلمانان ههر له سهره تاوه گرینگیان داوه به قورئان و زانیوویانه که هم ئایه ته پیشتر دابه زیوه و له ههر باب ته کدا چهند ئایه ت دابه زیوه ئایه تی نه وه ل و ئاخیر (سهره تاو کوتا) چی بووه.

پنجه میان: زانینی سیره ی (ژیان نامه) ی پیغمبه ری خودا (ﷺ) و پولینکردن و ریزبه ندکردنی رووداوه کان؛ چونکه ده زانین هم رووداوه پیش نه وه بووه نه مه یان پیش نه وه بووه بۆ زانینی پیشین و دوانینی ئایه ته کان زیاتر ریزبه ندی ژیا نی پیغمبه ری خودامان (ﷺ) بۆ دهرده که ویت له گه ل رووداوه کانی ناو قورئاندا.

قورئانی پیروژ چهند به شی هه یه له رووی هوکاري دابه زینه وه ؟

۲۰

۱- ته به من ده بینین قورئان ده کریته به دوو به شه وه «به شیکیان که دابه زیوه؛ به بی هوکار خودای گه وره دایبه زاندووه؛ به بی هوکار؛ نه مه ش که زۆرینه ی قورئانه به م شیوه یه یه، واته: هیچ په یوه ندییه کی نییه به هوکاریکی تایبه ته وه «به شی دووه م نه مه شیان که دابه زیوه به هوای هوکاریکی تایبه ته وه بووه که پیی ده وتریت «أسباب نزول» واتا: هوکاره کانی دابه زین؛ نه مانیش نه و ئایه تانه ن که هوکاریک هه یه بۆ دابه زینیان ..

(سبب النزول) ھۆكارى دابەزىن واتاى چىيە؟

۹- (سبب النزول) ياخود ھۆكارى دابەزىن ئەو ھەيە كە قورئان لەبەر ئەو ھۆيانە لەكاتى پروودانىيان دابەزىو، وەكو پرووداويك، ياخود پرسىيارىك كە لەبەر ئەو پرووداوە، ياخود ئەو پرسىيارە ئايەتەكانى قورئانى پىرۇز دابەزىون ..

چۆن ئاشنابىن بە ھۆكارەكانى دابەزىنى ئايەتەكانى قورئانى پىرۇز؟

۹- دەبىت ئەو بزانىن كە «(سبب النزول)» نازانرىت (تەنھا) لە پىيى (ھاوەلان) ھە نەبىت لە پىيى رىوايەت و سەنەدەو نەبىت كەس ناتوانىت لە خۆو بلىت ئەم ئايەتە بۆ ئەو دابەزىو (بەتەنھا) دەبىت سەنەدىك ھەبىت (ھاوەلانى پىغەمبەر ﷺ) بلىن كە خۆيان ئاگاداربوون و ئامادەى دابەزىنى سرووشبوون ئەوان بەئىمەى رابگەينىن كە ئەم ئايەتە بەو ھۆكارەو دابەزىو واتا زانىنى (ھۆكارى دابەزىنى) تەنھا بە (گىرانەو) رىوايەت و بەسەنەدى ھەدىت دەبىت بەھىچ شىوہىەك بە (ھەولى تاكەكەسى) ئىجتىھاد و بەبى زانىنى لە پىيى سەحابەو، ناكرىت بزانىن چۆن دابەزىو ھۆكارى دابەزىنى چى بوو .

شیوازه گانی باسکردنی أسباب نزول (هۆکاری دابه زینه) چۆنه و
به چی شیوازیك باس ده کریت؟

و- یه که میان به ده قیکی ئاشکرا که به راشکاوی هۆکاره کان باس ده کات به وه ده زانین ئەمه سبب (هۆکاری دابه زینه که یه تی)، بۆ نموونه: (هاوه لیک) بلیت هۆکاری دابه زینی ئەم ئایه ته ئەوه بووه، یاخود پرووداویک باس بکات دواتر بلیت یه کسه ر (پراسته وخۆ) ئەم ئایه ته بۆ ئەم (بابهت و باسه) دابه زیوه یان ئەم شته پروویدا ئایه ته کهش دابه زی: کهواته به پراسته وخۆ ده زانین ئەمه شیوازی دابه زینی قورئانه.

شیوازی دووه میس شیوازی باسکردنی (هۆکاری دابه زینه که) ده قیکی واییت که ئەگه ری ئەوه ی هه بییت که سه بهب نزوله که ئەوه بیت، وه کو دهوتریت له لایه ن (هاوه لانه وه) ئەم ئایه ته دابه زیوه بۆ ئەمه و ئەوه، یان پیم وایه ئەم ئایه ته بۆ ئەوه دابه زیوه، یاخود وا ده زانم که هۆکاری دابه زینی ئەم ئایه ته ئەم پرووداوه بوو بیت بهم شیوازانه ده زانین ئەمه (هۆکاری دابه زینه).

نیمه چۆن ده توانین هۆکاری دابه زینه کان دیاری بکه یین؟

و- یه که م: کاتیک دهوتریت ئەم ئایه ته بۆ ئەو پرووداوه دابه زیوه ده بییت له (کات و سهرده می) دابه زینی سرووشدا بوو بیت ئەم پرووداوه له سهرده می پیغه مبه ری خودا (الله) بوو بیت نا کریت بلیین ئەم ئایه ته دابه زیوه به هۆی فلانه شته وه که ئەو شته له ئیستادا پروویداوه.

دووهميان: كاتيك كه دهلّين ئه مه هوّكارى دابه زىنى ئه م ئايه ته يه ده بّيت ئايه ته كه دواى پروودانى پرووداوه كه دابه زىبّيت نه ك پيشى.

سّيه ميان: ده بّيت له رپوايه ته كه دا ئه وه هه بّيت كه به لگه يه له سه ر دابه زىنى ئه و ئايه ته، وه ك بينىنى (هاوه لّان)، ياخود شيوازيك هه بّيت بيسه لمّيت دابه زىنى ئه م ئايه ته به و هوّكاره وه بووه ..

به ناو بانگترين ئه و كتيبانه ي كه باسى اسباب نزول (هوّكاره كانى دابه زين) ده كات چين ؟

و- يه كه م: كتيبى • اسباب النزول (على بن أحمد الواحدى).

دووهم: كتيبى (العجاب فى بيان الأسباب) ابن حجر العسقلانى.

سّيه ميان: كتيبى (لباب النقول فى أسباب النزول) جلال الدين السيوطى

حوكمى قسه ي (هاوه لّ) چيبه له (أسباب النزول) (هوّكارى دابه زيندا) ؟

و- (زانايان) له سه ر ئه وه كوړاو هاوده نكن كه وته ي سه حابىي (هاوه لّ) جيگاي ئيعتباره (سه رنج و گرنگى پى دانه) و به هه ند وه رده گيريت له هوّكارى دابه زينداو حوكمى (مرفوع) ي هه يه بو لاي پيغه مبه رى خودا (ﷺ)؛ چونكه (هاوه لّ) له خوږه وه قسه ناكات و مه سه له ي ئيجتياهاى (هه ولى تاكه كه سىي) نيه و هاوه لّ خوږى ژياوه له گه لّ پيغه مبه رى خودا (ﷺ) بوږه كاتيك هاوه لّيك بليت ئه و شته بو ئه وه دابه زيوه

دیاره خۆی بینوو یه تی، یان پیتی و تراوه بۆیه له خۆیه وه قسه ناکات گهر زانیاری پیتی نه بیئت .

ئایا قسه ی شوینکه وته ی هاوه لان (تابعین) وهرده گیریت له
(هۆکاری دابه زین)، (أسباب النزول) دا ؟

۲۷

و- به لئی وهرده گیریت، به لام به چه ند مه رج و پرکاریک:

مه رجی یه که م: گوزارشتی ئه و تابعیه (شوینکه وتوو) راسته وخوو به ئاشکرا بلیت ئه مه سه به ب نزولی ئه م ئایه ته یه .

مه رجی دووه م: ده بیئت ئیسنادیکی (ته واوو راست) هه بیئت کاتیك ده لێن ئه م تابعیه (شوینکه وته یه) وای وتوو ده بیئت سه نه ده که صحیح (راست و ته واو) بیئت.

مه رجی سییه م: پئویسته ئه و تابعیه (شوینکه وته یه) له پیشه وایانی ته فسیر بیئت.

مه رجی چواره م: ده بیئت ئه و قسه ی ئه و تابعیه له تابعیه تریشه وه هاتیئت که هه مان ئه و مه رجانه ی پیشووی تیدا بیئت.

سه رچاوه کانی زانینی هۆکاری دابه زین چین له کوئی بگه رین بۆ
هۆکاری دابه زین ؟

۲۸

و- یه که م: له کتیه کانی «حدیث» (فه رمووده) دا له وانه ش: کتیی صحیحی «البخاری و مسلم «چوارسونه نه که و موسنه دی ئیامی نه حمه د.

دووهم: له كتيبى ته فسیردا كه باس له (هۆكاری دابه زین) ده كات، وهك: تفسیر الطبری و تفسیر ابن أبی حاتم، تفسیر ابن كثیر، ته فسیر البغوي، هه ر ته فسیرك كه به سه نه ده وه باسی لیوه كرد بیت ته وه أسباب نزولی لی وه رده گیریت.

سییه م: له (په رتوو كه كانى هۆكاری دابه زین) خویدا وه ك كتيبى سیره و میژوو: كتيبى سیره: (ژیان نامه) ی پیغه مبه ری خودا (صلواته) كتيبى میژوو یه كانیش، وه كو: سیره ی ابن هشام، ابن اسحاق تاریخ الطبری.

هه لویستی موفه سیر (پاقه كار) چیه كاتیک كه ده بینیت چهند ریوایه تیک (گیړانه وه یه ك) هه یه له سه ر دابه زینی یه ك ئایه ت ؟

و- هه ر كاتیک چهند ریوایه تیک (گیړانه وه یه ك) هه بوو له دابه زینی یه ك ئایه تدا نه گه ره كان له م پینج حاله ته به ده رنین.

یه كه م: نه گه ر هاتوو شیوازی باس كردنی ئایه ته كه راسته وخو نه بوو؛ نه یوتبوو نه م ئایه ته بو ته وه دابه زیوه، به لكو شیوازیكى ناراسته وخو بوو، ئاشكرا نه بوو ته و كاته نه م وته یه ته نها ته فسیره (پاقه یه) واته: مه به ست پی ته فسیره نه مه ش پی ناوتریت أسباب النزول.

دووهم: تیمه چهند شیوازو ریوایه تیکمان (گیړانه وه یه ك) هه یه ریوایه تیکمان هه یه سه ریحه (گیړانه وه یه كى ئاشكراو راسته وخو و پوون و دیار) ریوایه تیکمان هه یه غه یر سه ریحه (گیړانه وه یه كى ناراسته وخو نادیار) ئیدی له و كاته دا نه وه یان پیش ده خه ین كه ده قیكى راسته وخویه كه نه لیت (هۆكاری دابه زینه كه) نه وه یه.

سېئەم: ئەگەر ھاتوو كۆمەلېك رېوايەتەمان (گېرانهو) ھەبوو، ھەموويان سەريخ (راستەوخۆ ديار) بوون بۆ نموونە بلىن ئەم ئايەتە بەھۆى ئەمەو دابەزيو ھەو كاتەدا دەبينىن كامە رېوايەت سەحيحتەرە (لەرووى سەنەدەو) كار بەوويان دەكەين جگە لەوانىتر.

چوارەم: ئەگەر ھاتوو ھەموو رېوايەتەكان لە صحيحەتدا (ھەموو گېرانهو) ھەكان لە راست و دروستيدا) ھەكو يەك وابوون بەلام بوارىك ھەيەكە وادەكات ئەم حديثە (فەرموودەيە) پېشخەين ئەو ھەيش ئەو ھەيە ئەگەر ھاتوو كەسېك خۆى يەكېك لەم رېوايەتەنە بگېرېتەو ھەو بلىت: «من خۆم بەچاوى خۆم بينوومەكە ئەو ئايەتە دابەزيو بۆ پېغەمبەرى خدا (ﷺ)»، ياخود يەكېك لە رېوايەتەكان سەحيحتەرە؛ چونكە صحيحمان (راست و دروست) مان ھەيە ئەسەحتريشمان (راستتريش) ھەيە ئەو كاتەش ئەو رېوايەتەى كە لە ھەموويان سەحيحتەرە (راست و دروستەرە) ئەويان پېش دەخرىت.

پىنجەم: ئەگەر ھاتوو ھەموو رېوايەتەكان (گېرانهو) ھەكسانبوون بەسەر يەكترييان زال ناكەين، بەلكو جەمعيان دەكەين (پىكەو ھەكويان دەكەينەو - لىكيان دەدەين) و، دەلپىن: دەكرىت ھەر ئايەتېك چەند جارېك دابەزى بىت، ھەر جارې بۆ بابەتېك، دەكرىت ئايەتېك زياتر لە چەند ھۆكارىكى ھەبىت بۆ دابەزىنى ..

سوودى زانينى اسباب نزول (هۆكارى دابه زين) چييه ؟

۱- چەند سوودىكى ھەيە:

يەكەم: بەھۆى زانينى (هۆكارى دابه زين) ھوہ ئاشنا دەبين بە
حیکمەتە كانى تەشریح.

دووھەم: زانينى ئەو کەسەى کە ئايەتە کەى بەسەردا دابه زیوہ.

سێھەم: ھاوکاریمان دەکات بۆ تیگە یشتنى قورئان.

چوارەم: بۆ ئەوہى بەئاسانى بزانیٹ کە ئەم ئايەتە بۆچی دابه زیوہ
بەھۆى چ ھۆکاریکەوہ دابه زیوہ.

پینجەم: بەھۆى زانينى سەبەب نزول (هۆكارى دابه زينهوه) ھەر
گرفتیکمان ھەبوو لە تیگە یشتنى ئايەتە کە نائومیدمان ناکات؛ چونکە
دەزانين ئايەتە کە باسى ئەو پرووداوہ دەکات و ئەو پرووداوہ پروون
دەکاتەوہ.

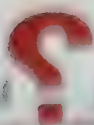
مەبەست لە سورەتى مەككىی و سورەتى مەدەنیى چييه ؟

۱- زانایان بۆ دابه شکردنى سورەتە كانى قورئانى پيرۆز بۆ ھەردوو
بەشى مەككىی و مەدەنیى سى پايان ھەيە ئەویش بەبەرچاو گرتى
چەند خالێك:

پاو بوچوونی یه که میان: کاتی دابه زینی قورئانیان له بهرچاو گرتوو مه ککی و مه ده نیان دابه شکردوو به پئی کاتی دابه زین که واته: هه ر ئایه تیک پیش کوچکردن بو مه دینه دابه زی بیت هه مووی ناو ده نین سوره ته مه ککیه کان، هه ر سوره تیکیش دواي کوچکردن بو مه دینه دابه زی بیت ئه وه پئی ده لئین سوره تی مه ده نیی، به لام ئه گه ر له مه ککه یان مه دینه نه بوو بیت ئه وان ته نها دابه شیان کردوو به پئی کاتی دابه زینه که ی، ئه مه ش پای زۆربه ی زانایانی ته فسیره.

پاو بوچوونی دوو مه میان: مه ککی و مه ده نیان دابه شکردوو به بهرچاو گرتنی شوینی دابه زینه که ئه وه ی له مه ککه دابه زی بیت یان له ده وره به ری مه ککه وه بوو بیت له» مینا و عه ره فات و موزده لیفه و حوده ییه» ئه مانه هه مووی به مه ککی هه ژمار ده که ن، ئه وه شی له ناو شاری مه دینه دا دابه زی بیت، یان له ده وره به ری شاری مه دینه دا دابه زی بیت وه کو له» به در، یاخود له ئو خود، یان قوباء» دابه زی بیت ئه مانه پئی ده لئین مه ده نیی، که واته: ئه وان ته نها شوینی دابه زینه که یان په چاو کردوو.

پاو بوچوونی سییه میان: به ره چاو کردنی ئه و که سانه ی که قورئانه که یان بو دابه زیوه، یان به ره چاو کردنی خیطابی قورئان (ئاراسته ی وته ی ئایه ته کان پروو به پرووی کئ کراوه ته وه) بو که سه کان ئه گه ر خیطابی قورئانی بو ئه هلی (خه لکی) مه ککه بیت ئه وه مه ککیه ئه گه ر پرووی سوره ته کان و ئایه ته کان له (خه لکی) مه دینه بیت ئه وه مه ده نییه ..

چۆن بزانیڻ ئەم سورەتە مەککیە، یان مەدەنییە ؟

٩- دوو پێگامان هەیه بۆ ئەوەی بزانیڻ کە ئەم سورەتە مەککیە، یاخود مەدەنییە.

پێگای یەكەم: پێگایەکی «سەماعیە» (بیستەکیی) واتا: گۆنگرتن بەسەندەووە کە بیستراوە لە (هاوەلانهووە) ئەوانە ی خۆیان لە زەمەنی (سەردەم و کاتی) دابەزینی سرووشدا ژیاون، یان لە تایعینەووە (شوینکەوتوان) کە لە هاوەلان و سەحابەووە بۆ ئێمەیان ڕیوایەت کردووە (گێڕاوەتەووە)، ئەوان ئەگەر بلێن ئەم سورەتە لە مەککە دابەزیووە، یان لە مەدینە دابەزیووە بەم شیوەیە دەزانین کە ئەم سورەتە مەککیە، یان مەدەنییە.

پێگای دووهم: بەپێی «ئىجتىهاد» (هەولدانى خۆیی) واتا: هەندىك سورەت هەیه نازانیڻ هیچ ڕیوایەتێکمان (گێڕانەووەیە کمان) نییه کە باسی دابەزینەکەى بکات، بەلام بەپێی ئىجتىهاد، واتا: بەپێی تایبەتمەندییەکانى سورەتە مەککى و مەدەنییەکان دەزانین ئەم سورەتە مەککیە، یان مەدەنییە ئەگەر تایبەتمەندییەکانى سورەتە مەککىەکانى تێدابوو ئەوکاتە بیان دەلێن: ئەم سورەتە مەککیە، بەلام ئەگەر تایبەتمەندى سورەتە مەدەنییەکانى تێدابوو ئەو کاتە دەلێن: سورەتێكى مەدەنییە..

٤٣ نهو سوره ته مه ده نیا نه چین که جی کۆراو هاو ده نگی زانایانه ؟

و- بیست سوره تمان هه یه که ئەم بیست سوره ته جی ئیتتیفاقی (هاورایی) زانایانه و زانایان له سه ری کۆده نگی که سوره تی مه ده نیین سوره ته کانیش بریتین له مانه (البقرة - آل عمران - النساء - المائدة - الأنفال - التوبة - النور - الأحزاب - محمد - الفتح - الحجرات - الحديد - المجادلة - الحشر - الممتحنة - الجمعة - المنافقون - الطلاق - التحريم - النصر) ئەم بیست سوره ته هه ر بیستیان جی کۆده نگی زانایانه که مه ده نیین ..

٤٤ نهو سوره تانه چین که جی راجیا وازی زانایانه و له سه ری کۆده نگ نین ؟

و- دوانزده سوره تمان هه یه ئەم دوانزده سوره ته جی راجیایی زانایانه که ئایا مه ککیه، یا خود مه ده نییه؛ هه ردوو راکه ش هه ندیک ده لێن: مه ککیه هه ندیکی دیشیان، ده لێن: مه ده نییه، سوره ته کانیش بریتین له مانه (الفاتحة - الرعد - الرحمن - الصف - التغابن - المطففين - القدر - البينة - الزلزلة - الإخلاص - الفلق - الناس) ئەم دوانزده سوره ته ش زانایان له سه ری کۆک نین که ئایه مه ده نیین یان مه ککین ..

٤٥ نهو سوره تانه ی که جی کۆده نگی زانایان که مه ککین چین ؟

و- هه شتاو دوو سوره ت ده مینیتته وه جگه له م سوره تانه ی که باسمان کرد جیگای کۆده نگی زانایانه که مه ککین ..

رېساکانی زانینی سوره تی مه ککیی چیه چۆن بزانیڼ نه م
سوره ته مه ککیی ؟

۴۶

و- کومه لیک خاسیه ت هیه به وه ده زانین، سوره ته مه ککیی کانی پی
ده ناسینه وه:

یه که م: نه گهر هر سوره تی و شه ی (کلا) ی تیدا بوو نه وه مه ککیی.

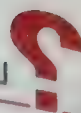
دووهم: نه گهر هاتوو هر سوره تی «سجدة التلاوة» تیدا بوو نه وه
مه ککیی.

سییه م: نه گهر هاتوو هر سوره تی دهستی پیکرده بوو به «سویند» خواردن
نه وه سوره تی کی مه ککیی.

چوارهم: نه گهر هاتوو هر سوره تی دهستی پیکرده بوو به پیته کانی وه کو
(الم - یس - ط) نه مانه مه ککین، جگه له (البقرة - آل عمران) نه م
دووانه به ئتیفاق (کوډه نگی) مه ده نیین هر چه نده به «الم» ده ستیان
پیکردوو، هر وا سوره تی (الرعد) جی خیل افه (پای جیاوازه).

پینجه م: گهر هاتوو هر سوره تی دهستی پیکرده بوو به (يَا أَيُّهَا النَّاسُ)
و (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ی تیا نه بوو نه وه مه ککیی (ته نها) سوره تی (الحج)
نه بی ت که له کو تاییه که دا (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ی تیا یه.

شه شه م: هر سوره تی دهستی پیکرده بی ت به «الحمد» نه وه سوره تی کی
مه ککیی.

حهوته م: گەر هاتوو هەر سورەتیک چیرۆکی پیغمبهرانی تیاینت ئەوه مه ککییه جگه له سورەتی «البقرة» که سورەتێکی مهدهنییه به ئیتیفاق (هاورایی زانایان).

تایبه تهمه ندییه کانی سورەته مه ککییه کان چین ؟

و- یه که میان: سورەته مه ککییه کان گرینگی دەدات به دامه زرانانی بیروباوهری ئیسلامی له ناخی بهنده کانی خوداداو بانگه شه ده کات بۆ یه کتاپه رستی و باوه رهینان به پیغمبهرایه تی پیغمبهر محمد (ﷺ) ههروه ها پۆژی دوایی و بابه ته کانی تری عه قیده (بیروباوهر).

دووهمیان: سورەته مه ککییه کان باسی بنه ماکانی خوداپه رستی و مامه له کردن و ئاداب و ره وشته به رزه کان ده کات باسی ئوصولی عیاده ته کان (بنه چه و بنچینه ی به ندایه تییه کان) ده کات، نه ک باسی ته فاصیله که ی (ورده کارییه که ی).

سییه میان: سورەته مه ککییه کان گرینگی دەدات به ته فصیلی (ورده کاری) چیرۆکی پیغمبهران به درێژی باسی چیرۆکی پیغمبهران و گه له کانی پیش ئیسلام ده کات و باسی شیوازی بانگه واز ده کات له لایه ن پیغمبهره کانی پیش پیغمبهری خو مان و باسی هه لویستی ئەو نه ته وانه ده کات به رامبه ر پیغمبهره کانیان.

چواره میان: سورەته مه ککییه کان کورتن، له هه مان کاتدا ئایه ته کانیشی، له گه ل به هیزی وشه کان و کورتیی پرسته کان و به رزیی له په وانبیزی و معنا (واتا) و گه یاندا؛ زیتر سورەته مه ککییه کان له پرووی په وانبیزییه وه وشه کانی له و په ری به رزی دان ..

رېساکانی ناسینه وهی سوره ته مه ده نییه کان چین چون بزاین
ئه م سوره ته مه ده نییه ؟

و- یه که میان: هه ر سوره تیک (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ی تیدا بیت و (يَا أَيُّهَا النَّاسُ) ی تیدا نه بیت ئه وه سوره تیکی مه ده نییه.

دوو ه میان: هه ر سوره تیک باسی (دوو پرووه کان) منافقینی تیدا بیت ئه وه مه ده نییه.

سیه میان: هه ر سوره تیک باسی فه رزه کانی تیدا بیت یا خود باسی هه ددیکی شهرعی (که سزایه کی دانراوه بو تاوانیکی دیاریکراوه له شهر عدا) تیدا بیت ئه وه سوره تیکی مه ده نییه.

چواره میان: هه ر سوره تیک خیطابی تیدا بیت بو ئه هلی کیتاب (پرووگه و مه به ست له وته که به ره و پرووی گه لیکی خاوه ن په رتووکی ئاسمانی بیت وهك: جووه کان، گاوه ره کان) ده ستیپکات به (يا أَهْلَ الْكِتَابِ) یان (يَبْنَیْ إِسْرَءِیْلَ) ئه و ئه و سوره ته مه ده نییه.

پینجه میان: هه ر سوره تیک ناوی «اليهود» ی تیدا بیت به ناسراوی به ئه لیفولامی ته عریفه وه یا خود «النصارى» به ئه لیفولامی ته عریفه وه ئه وه سوره تیکی مه ده نییه.

شه شه میان: هه ر سوره تیک باسی جهاد (جهنگ له پیناو خودا) بکات و باسی ئه حکامی جهاد (یاساو رېساکانی جهنگ له پیناو خودا و ئایینه که ی) بکات، یا خود باسی غه زا بکات، ئه وه سوره تیکی مه ده نییه.

تایبه تمه ندییه کانی سوره ته مه ده نییه کان چین ؟

و- یه که میان: سوره ته مه ده نییه کان به دریژی باس له ئه حکامه شهرعییه کان (یاساو پرسیاگان) ده کهن واتا ئه حکامه کانی عیبادات (یاسا کانی به ندایه تی) و خوداپه رستی و مامه له کردن و سزاگان و میرات .. هتد. به دریژی ئه م ئه حکامه شهرعییه مان بۆ باس ده کهن و روون ده که نه وه.

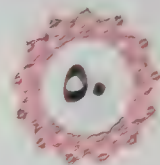
دوو ه میان: سوره ته مه ده نییه کان په رده له سهر دوو پرووه کان هه لده مالن و به خه لکیان ده ناسینن و کهشف (ئاشکرایان) ده کهن و سروشت و سیفات (په هشت) و پلانه کانیان بۆ دژی ئیسلام و ئه هلی ئیسلام (خه لکی موسلمان) ده رده خه ن.

سییه میان: له تایبه تمه ندییه کانی سوره ته مه ده نییه کاند ا گفتوگو کردنه له گه ل «ئه هلی کیتاب (گه لی خاوه ن په رتووکی ئاسمانی) نصاری (گا ور)، له گه ل یه هودییه کان (جووه کان) به تایبه ت و پووچه لکردنه وه ی بیروباوهره کانیان و روونکردنه وه ی داسکاریکردن و ته حریفکردنی ئه وانه بۆ کتیه کانیان (به لارید ابردن و گۆرینی ناوه پوکی په یامی خودایی) و بانگکردنه بۆ ئیسلام به به لگه و حوجه وه.

چواره میان: له تایبه تمه ندییه کانی سوره ته مه ده نییه کان دریژی برگه و سوره ته کانییه تی بۆ نمونه سوره تی «البقرة» که دوو جوزئو نیوه و سوره تی (آل عمران - النساء - المائدة) ئه مانه هه مووی سوره تی درئژن، که وایه له تایبه تمه ندییه سوره ته مه ده نییه کان دریژی سوره ت و

ئایه ته کانییه تی؛ چونکه بۆ پروونکردنه وهی عه قایدو ئه حکامه (بیروباوه پرو ئاساو ریساکانه) و کۆمه لگه ش پپووستی پپیه تی ..

سوودی زانینی سوره ته مه ککی و مه ده نییه کان چیه ؟

و- یه که میان: سوودی هیه بۆ زانینی ناسخ و منسوخ (لابهرو لایراو) جیا کردنه وهیان له یه کتری، کامیان له پپیشتره و له مه ککه بووه و کامیان له مه دینه بووه، که واته: ئه و حوکمه ی له مه دینه یه حوکمی مه ککه نسخ ده کاته وه (پووجه لی ده کاته وه و لای ده بات).

دوو ه میان: سوودی لی ده بینین بۆ ته فسیری قورئان ده زانین ئه مه له وی دابه زیوه ئه مه بۆ ئه وی دابه زیوه بۆ تیگه یشتن سوودی هیه بۆمان.

سییه میان: سوودی لی ده بینین بۆ فیروونی شیوازی بانگه واز بۆ لای خودا؛ چونکه شیوازی بانگه وازی مه ککه جیاوازه له شیوازی بانگه وازی مه دینه.

چوارد میان: سوودی لی ده بینین بۆ ده رهینان و هه لهینجانی زیاننامه ی پیغه مبه ری خودا (پیغه مبه ری) که له مه ککه چۆنبوو چی بۆ دابه زیوه، له مه دینه چۆنبوو.

پینجه میان: هه روه ها به لگه شه له سه ر گرینگیدانی موسلمانان به قورئان له سه ره تاوه هه ر له سه حابه وه گرینگیانداوه به م بابه ته؛ چونکه قورئانی پیرۆز جیگای بایه خو گرینگیدانی سه حابه (هاوه لان) و ئه هلی ئیسلامبووه (مروقی موسلمان) به درێزایی میژوو له هه موو بواره کانی قورئاندا کۆلیونه ته وه ئه مه ش یه کیکه له بواره کانی قورئان.

شەشەمیان: له پى زانینی مه ککی و مه ده نییه وه هه ندیک جار رای به هیرو بهیزمان بۆ ده رده که ویت له بۆچوونی زانایانی ته فسیرا.

فەزائیلی قورئان مانای چیه و بابەتەکانی چیه ؟

۵۱

و- مه به ستمان له «فەزائیل» واتا پێزو شکۆی قورئانی پیرۆز و پله و سیفه ته به رزه کانی قورئان. فەزائیل بریتیه : له و خاسیه ت و سیفه ت و شکۆ و به رزییه ی که له باره ی ئیسلام و قورئانی پیرۆزه وه هاتووه چ له به شیک له قورئان، یان هه موو قورئان، وه کو به لگه یه ک و پروونکره وه یه ک بۆ شکۆ و شه ره ف و سوود و قازانجی قورئان بۆ دنیا و قیامه ت، بابەتەکانیشی بریتیه له:

یه که میان: فەزائیله گشتیه کان له سیفه ته به رزه کان و پله به رزه کانی قورئان به شیوه یه کی گشتیی.

دوو هه میان: باسکردنی فەزل و شکۆی ئەهلی قورئان و هه لگرانی قورئان.

سییه میان: فەزل و شکۆ و گه وره یی سورەت و ئایه ته کانی قورئان.

گرینگی زانینی فەزائیلی قورئان چیه ؟

۵۲

و- یه که میان: زانینی گه وره یی قورئان ده بیته مایه ی ئەوه ی مرؤف له ناخی خۆیدا زیاتر قورئان به گه وره دابنیت و پله و پایه و شکۆ و گه وره یی قورئانی پیرۆزی له دلا زیاتر ده کات.

دوو هه میان: هاندەرێکی باشه بۆ فێربوونی قورئان و تێرمان و فێربوونی ماناکان و ئیشوکار پێ کردنی و خۆیندنه وه و له به رکردن و گوی بۆ گرتنی.

سینه میان: سوود لی وەرگرتنییه تی بۆ بانگه وازکردن بۆ قورئانی پیرۆز و بانگه وازکردن بۆ لای خودای گه وره که بزائن قورئان ئەوهنده گه وریه، گه وره ترین سه رچاوه یه بۆ بانگه وازکردن بۆ لای خودای پهروه ردگار.

چواره میان: زانینی گه وریه یی قورئان ئەوه مان بۆ ده رده خات که قورئان له هه موو کتیبه کان گه وره تره شایه نی گرنگیپیدانه و هیچ کتیبیک نییه هینده ی قورئانی پیرۆز زانست و مه عریفه تی (زانباریی) له خو گرتبیت.

فه زلی قورئانی پیرۆز چیه به سه ر کتیبه ئاسمانیه کانی تر دا؟

یه که میان: قورئان ناسیخه (لابه ره) و هه موو کتیبه کانی پیش خو ی نه سخ کردۆته وه و حوکمی هه موو ئەو کتیبانه ی پیش خو ی سپروه ته وه، هیچ کتیبیکی دی کاری پیناکریت دوا ی قورئانی پیرۆز.

دوو ه میان: قورئان له پیرۆزترین شوینی سه ر زه ویی دابه زیوه ئەویش (مه ککه) یه که ئەمه بۆ هیچ کتیبیکی دی نییه.

سینه میان: خودای گه وره خو ی به لئینداوه که ئەم قورئانه بپاریزیت له هه موو ده ستکارییه ک به لام ئەمه ی نه داوه به کتیبه کانی دی، ههروه ک خودای پهروه ردگار ئەفه رموویت • **إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ**

چواره میان: فه زلی قورئان به سه ر کتیبه کانی تر دا ئەوه یه که قورئانی پیرۆز بواره کانی ئیعجازی زیاتره، قورئان له زۆر پروه وه جیگای دهسته وه سانکردنی مرو فیه مرو ف به رامبه ر به گه وریه یی ئەم کتیبه له پروه ی ئەحکام و ته شریعه وه (پرساو به یاسا کردن) له پروه ی عه قیده وه (بیروبا وه ر) له پروه ی ئابوری و پهروه رده وه له پروه ی کاروباری ژیان و

خیزانه وه له پرووی ئیعیجازی زانستییه وه سه سام ده بیټ، هه موو نه مانه
جیاوازی قورئانه له گه ل کتیبه کانی ترا.

فه زل و گه وره یی خویندنه وه ی قورئان چیه که له قورئان و

سوننه تدا هاتیټ ؟

۵۴

و- بیگو مان به لگه مان له ئایهت و فه رمووده کاند زۆرن له سه ر فه زلی
ئه و که سه ی قورئان ده خوینیته وه، به لام لیڤه دا چه ند نموونه یه ک باس
ده که ی، خودای گه وره ئه فه رموویت (**إِنَّ لِّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا**
صَلَاةً وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تَجَرَّةً لَّنْ تَبُورَ) (۲۹)
«واته: ئه وانه ی که قورئان ده خویننه وه و نوێره کانیان به باشتین
شیوه ئه نجامداوه و له وه ی که پیمانداون به نهینی و ئاشکرا ده به خشن
بازرگانییه ک داوا ده که ن که هه رگیز زیانی به ر ناکه ویت.

(**لِيُؤْفِقَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ**) فاطر
(۳۰) «واته: بۆ ئه وه ی خودا به باشتین شیوه پاداشتیان بداته وه و به
به خشنده یی خوی زیتر به هه رمه نیان بکات، به راستی خودا لیبورده یه
به رامبه ر گوناھی گه وره یان و به به خشیانی زۆر به رامبه ر به که م
به نده کانی سوپاس ده کات.

”له فه رمووده کانی پیغه مبه ری خوداش (ﷺ) که ئیهای (الترمذی)
گیراویه تییه وه: **قال رسول الله صلى الله عليه وسلم... مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ**
كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ وَالحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا لَا أَقُولُ الْم حَرْفٌ وَلَكِنْ
أَلِفٌ حَرْفٌ وَلاَمٌ حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ «الترمذی/ ۲۹۱۰ واتا: ئه وه ی
پیتیک له کتیبه که ی خودا بخوینیته وه ئه و چاکه یه کی بۆ هه یه، چاکه ش

به ده ئه وهنده ی خو یه تی، من نالیم (الم) پیتیکه، به لکو (أ) پیتیکه و (ل) پیتیکه و (م) یش پیتیکه.

پاداشتی گو یگرتن له قورئان چیه ؟

و- پاداشتی گو یگرتن له قورئانی پیرۆز و گه وری گو یگرتن له قورئان ههروهك خودای گه وری ده فهرموویت (وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَسْتَمِعُوا لَهُ وَانصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) الأعراف (۲۰۴) «واته: کاتیک که قورئان خو یندرا ده بی گو یی لی بگرن و بی ده نگیشین بو ئه وه ی خودا میهره بانیتان له گه لدا بکات. پیغه مبهری خوداش (ﷺ) ئه فهرموویت (من استمع إلى آية من كتاب الله عز وجل، كتب له حسنة مضاعفة، ومن تلاها كانت له نورا يوم القيامة)» اخرجه احمد / ۸۹۹۴

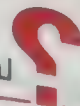
«واتا: هه ر که سیك گو ی بگریت بو ئایه تیک له قورئان خودای گه وری چاکه یه کی بو ده نووسییت به چه ند قات (چه ند ئه وهنده) هه ر که سیك ئایه تیک له قورئانی پیرۆز بخو ینیتته وه؛ بو ی ده بییت به نووریک له پۆزی دوا ییدا».

سوود و پاداشتی کو بوونه وه بو خو یندنه وه ی قورئانی پیرۆز

چیه ؟

و- پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده فهرموویت (وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ، وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ، إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمْ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ) «رواه

مسلم/۲۶۹۹ واته: ههر کاتیک کۆمه لیک کۆبوونه وه له مالیک له ماله کانی خودای پهروهردگار قورئان بخویننه وه بهیه که وه موتالای بکهن؛ له ماناکه ی بکۆلنه وه و فیری خویندن و خویندنه وه ی بن؛ ئیلا (مه رجه) ئارامیی و سه کینه تی خودایی (ئاسوده یی) به سه ریاندا ده به زیت میهرو به زه یی خودای پهروهردگار دایان ده پۆشیئت؛ فریشته کان به باله کانیا ن دایان ده پۆشن خودای پهروهردگاریش له ئاسماندا یادیا ن ده کات .

فه زلی ئه و که سه چیه که قورئانی پیرۆز فیڕ ده بیئت و خه لکیش فیڕ ده کات ؟

و- پیغه مبه ری خدا (ﷺ) ئه فه رمو ویت: (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) « رواه البخاري/۵۰۲۷ واتا: باشت رینتان ئه و که سه یه که قورئان فیڕ ده بیئت و خه لکیش فیڕ ده کات ..

ئادابه کانی خویندنه وه ی قورئانی پیرۆز چین ؟

و- بیگومان کۆمه لیک ئاداب (په وشت) مان هه یه، هه ندیک له زانا یا ن کۆمه لیک کتیبیا ن نووسیوه سه باره ت به ئادابی خویننه ری قورئان:

یه که میان: پاکیی لاشه و شوین و جلو به رگ و ده م و ددان.

دوو ه میان: ده بیئت به دانیشتنه وه قورئانی پیرۆز بخوینیت (وه کو ریزیک) ته نها له نوێژدا نه بیئت؛ چونکه له نوێژدا به پیوه قورئان ده خویندریت، به لام هه رچه نده به راکشان هه رام (قه ده غه و تاوان) نییه، به لام ئه ده ب وایه مرؤف به جوانترین شیوه دابنیشیت له خزمه تی قورئانی پیرۆزدا.

سینه میان: له سه ره تاي قورئاندا بلیت: (**أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**)
 چواره میان: (**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**) بکات دوا یی (**أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**)

پینجه میان: هه ولبدات دهنگی خوی خوش بکات، قورئان پرازیینه وه؛
 چونکه قورئانی پیروژ خوی رازاوهیه به دهنگی خوش .

شه شه میان: قورئان بخوینیته وه به ترتیل و به هیمنی و له سه رخوی.
 حه وه میان: قورئان بخوینیته وه به تیرامان و لیته گه یشتن له ئایه ته کان ..

دیارتیرین ئه و کتیبانه چیه که له باره ی فه زاییلی قورئانی
 پیروژه وه نووسراوه ؟

۵۹

و- ئه و کتیبانه ی که باسی فه زلی قورئان ئه که ن

« فضائل القرآن » « النسائي »

« فضائل القرآن » « ابن كثير الدمشقي »

« فضائل القرآن » « ابن حجر العسقلاني »

« فضائل القرآن » که یه کیکه له کتیبه کونه کان هی ئه بو عوبه ید
 قاسمی کوری سه لام « ئه مانه کومه لیک کتیبین سه باره ت به فه زاییلی
 قورئانی پیروژ .

ئه و کتیبانه چین که باسی ئادابه کانی ئه هلی قورئانی پیرۆز

ده کهن ؟

و- کتیبی « آداب حملة القران » ئیامی ئاجوری « التبیان فی آداب حملة القران » ئیامی نه وه وی په حمه تی خودایان لی بیت ..

سیفه ته به رزه کان و خاسیه ته به رزه کانی قورئانی پیرۆز چیه ؟

و / یه که میان: قورئانی پیرۆز خودای گه و ره ده پیاریزیت له سینگی قورئان خوینه کاند؛ که له پیش ئیسلامدا هیچ که سیک نه بووه له سینگیدا تهورات، یان ئینجیلی پاراستنیت، به لام به دریزایی میژوو به ملیونه ها که سو ئیستاشی له گه لدا بیت له سینگی خویندا قورئانیان پاراستوو.

دوو ه میان: قورئانی پیرۆز که گه یشتوو به ئیمه فریشته کان نه بیت که س دهستی پینه گه یشتوو که له لایه ن خودا وه هاتوو بو ئیمه و باشتیش وایه که موسلمان به دهستی پاکه وه نه بیت دهست نه بات بو قورئانی پیرۆز.

سییه میان: خودای گه و ره به لینی داوه که ده پیاریزیت.

چواره میان: قورئان ده بیته شه فاعه تکار (تکا کار) بو قورئان خوینان و ئه هلی قورئان.

پینجه میان: قورئانی پیرۆز نادریتته پال غه یری خودا، به لکو (وته ی) خودای پهروه ردگار، وه کو هه ندیک کتیب نییه بو تریت: ئینجیلی

لوقا، ئىنجىلى يوحنا، بەلكو قورئان قورئانى خودايە «**كلام الله**» له ئاماده كوردنى هيچ كەسى دى نيه، وه كو كتيبه كانى دى، بويه زوربهى كتيبه كان دهرېته پال كەسيكى دى له پياوچاكان، يان يەكك له پيغه مبهران، وه كو دهرېت ئىنجىلى يوحنا، ئىنجىلى مەرقەص، ئىنجىلى بهرنا، ئاقيستاي زهردهشت.

شەشەميان: ئاسانكردنى له بهركردن و خويندنه وهى، خوداي گهوره ئاسانى كردووه بۆ خەلكى گەر يەكك بيه ویت، بويه ده بينين زوركەس هەن زمانى عەرەبى نازان، به لام قورئانىشان له بهركردووه.

حهوتهميان: قەدهغه كراوه كه به مانا بگيردريته وه دهبيت به دهق له بهرى بكهيت (دهقاودهق ئەزبەر بكریت).

ههشتهميان: ئەو قورئانه پيروزه زاله به سەر هه موو كتيبه كانى تردا؛ هيچ كتيبيك نيه بتوانيت شان له شانى قورئانى پيروز بدات (هاوشان و هاوئاستى قورئانى پيروز بيت).

نويهميان: ئەگەر يەكك زور دهستى پيوه نه گريت (نه خوينيته وه و ويردى نه كات به بهرده وامى) زوو له بيرى ده چيته وه.

دهيهميان: ئەو قورئانه پيروزه شيفايه (چاره سهره) بۆ نه خوشى (چاره سهرى نه خوشيه).

يانزدهيهميان: قورئانى پيروز ناو و سيفاتى زوره.

دوانزدهيهميان: ئەهلى زانست نه هييان (قهدهغه) كردووه له وهى مرؤف قورئان ببات بۆ شوينيك كه شوينى «**دار الكفر**» (خاك و نيشتمان و

ولات و شوینی نیشته جیوونی خه لکی بیباوه (بیت نه کا کافره کان به شیوهیه کی ناشیرین مامه له ی له گه ل بکه ن.
سیانزده یه م: خوینه ره کانی قورئانی پیرۆز هیچ کات له خوینده وه ی تیر و بزار نابن .

مه به ست چیه له وه ی که قورئانی پیرۆز به «حهوت» بیت دابه زیوه ؟

و زانایان بو وه لامی ئهم پرسیاره مه به ست له (الأحرف السبعة) نه و
حهوت شیوه ی که قورئانی پی دابه زیوه چوار پای جیاوازیان ههیه:
یه که میان: که پای زۆربه ی زانایانه مه به ست له (الأحرف السبعة)
یان ههوت پیتته که یان ههوت شیوه که؛ بریتیه: له ههوت زمان، یاخود
حهوت زاراه که عه ره ب قسه ی پیکردوه قورئانی پیرۆز به هه
حهوت پیتی دابه زیوه، وه کو ئاسانکارییه ك بو ئه وه ی که تیگه ن ته نها
له و ههوت له هجه یه (زاره یه)، ههوت زاره که» قوریش و هوزه یل و
ته میم و حوازین و کینانه و ته قیف و یه مه نه» یان ئه لّین» قوریش و
هوزه یل و ته میم و حوازین و ته زدو ره بیعه و سعدی بن بکره» ته مه ش،
وه کو وتمان پای زۆربه ی زانایانه.

پای دووه میان: ده لّین مه به ست له (الأحرف السبعة) ههوت رووی
قورئانه ههوت وه جهه که بریتیه: له ئه مرو نه هی له وه عدو وه عید
و جه ده ل مه به ستیشان له ئه مر: فه رمانه کانی قورئانه نه هیش:
قه ده غه کراوه کانی قورئانه وه عد: به لّینه کانی قورئانه وه عید: به لّینه

ترسناکه کانی قورئانی پیرۆزه که به لینه به دۆزهخ و به سزا، ههروهها گفتوگو به چیرۆک و نموونه هیئانه وه، یان و تراوه مه به ست له ئه مرو نه هی و هه پام و هه لال و موحه کم و موته شایهه کانی قورئانه.

پای سییه میان: ده لینه مه به ست له (الأحرف السبعة) ئه و جیاوازیه که له وشه کانی قورئاندا ههیه، ههوت جیاوازی له وانهش جیاوازی « ناوه کان له پرووی تاكو له پرووی کۆوه له پرووی مذکرو مؤنث » (نیرو می) وه جیاوازی له شیوازی شیکردنه وه و ئیعرابدا، جیاوازی له سه رفی قورئاندا، جیاوازی له پیشخستن و دواخستن و وشه کان و پیتته کانی قورئاندا، جیاوازی له نیوان گۆرینی پیتیک به پیتیک به پیتی زاری عه رب ، جیاوازی به زیاده و که مکردن ؛ بۆ نموونه: ئایه تیک ده لینه: ئه و پیتته ی زیاده ی تیدایه ئه و پیتته ی که متره، واتا: کورتبیری تیدا کراوه، ههروهها جیاوازی له شیوه زاره کان که هه ندیک جار هه ندیک وشه له قورئاندا به قه له ویی ده خویندریته وه هه ندیک وشه به ناسکیی ده خویندریته وه هه ندیک وشه به فته ح هه ندیک وشه به ئیاله.

پای چواره میان: ده لینه مه به ست له و (الأحرف السبعة) یه ئه و ژماره یه که دابه زیوه ته نها په مزیکه (دروشم و هیایه که)؛ چونکه ژماره ی (ههوت) لای عه رب ژماره یه کی به ریزه ژماره یه که که مال (کاملبوون) ده به خشیت که قورئان به و ههوت وشه یه دابه زیوه، هیچ مه فهومیکی (واتاو مه به ست و تیگه یشتن) نییه مه عنای (واتای) ئه وه نییه قورئان به ههوت زاری عه رب دابه زیبیت ..

نایا ئەم حەوت زارە له قورئانی پیرۆزدا ماوەتەو؟

٦٣

و: **یەكە میان:** هەندێك لایان وایە تەنھا لە دوایی نووسینەوێ قورئانی پیرۆز ئەوێ كە لە گەڵ پەسمی قورئاندا گونجا بێت ئەو ماوەتەو، واتا: ئەو وشانە ماوەتەو لە زاری عەرەب لە (الأحرف السبعة) لە گەڵ نووسینی قورئاندا یەكی گرتۆتەو.

دووە میان: پایان وایە كە تەنھا یەك شیوێ ماوەتەو ئەویش شیوازی زمانی قورەیشە.

سێهە میان: پایان وایە كە هەر حەوتەكێ ماوەتەو «واتا لە قورئاندا هەموو زاراوە گانی عەرەبی تێدا یە، بەلام هەرچەندە ئەم پایەیان پایەكی لاوازەو لە زۆر شوێندا بەكار نەهاتووە، بەلكو ئەو زمانەكی كە زۆرینەكی قورئانی پیرۆزی پێ نووسراوەتەو پێ دابەزیو، ئیستا ئێمە لە موسحەف ئەخوینینەو زۆرینەكی زمانی قورەیشە، واتا: ئەو زارە زالە بەسەر قورئاندا مەبەستیشمان لەوێ كە دەلێن زالە لەسەر شیوێ زاری قورئانە كە وشەكان موافیقی (هاوتاو هاوشیوێ) زاری قورەیشە.

حیکمەت چیه له وهی كه قورئانی پیرۆز به حەوت شیواز دابەزیو؟

٦٤

و: **یەكە میان:** ئاسانکاری بۆ ئوممەت و پەحمەتی خودایە كە لە هەموو زاراوە گانی تێدا بێت بۆ ئەوێ عەرەب تێی بگات.

دووهمیان: بۆ بلاوبوونهوهی دهعهوه بانگهوازی ئیسلام بۆ ئهوهی ههموو قهبا ئیله کانی (هۆزه کان) عه ره ب لی تیگهن؛ چونکه عه ره ب ئوممه تیکی نه خوینده وار بوون.

سییه میان: کورتبیری، ههروه ها په وان بیژی قورئان ده رده خات؛ چونکه جیاوازی ههیه له زاریک بۆ زاریکی دی قورئانیش مو عجیزهیه (په رجووه) بۆیه ههموو وشه کانی له خۆیدا کۆکردۆته وه.

چواره میان: به لگهیه له سه ر ئه وهی که قورئانی پیرۆز سه رچاوه کهی سرووشی خوداییه و خودای گه و ره خۆی ئاگاداره و زانایانه به ههموو زاره کان بۆیه قورئان به زاری کهس نه نوسراوه ته وه به تایبته، به لکو له لایه ن خودایه که وه هاتوو که خۆی زانایه به ههموو زاره کان و به ههموو زمانه کان.

پینجه میان: هۆکاریکه بۆیه کگرتنی زمانی عه ره بی، وهک چۆن دهوتریت زمانی ستاندارد که زۆریک له ولاته کان نیانه، تا ئیستا وه کو کورد زمانیکی ستانداردی دروست نه کردوو که ده کری بکرایه و ههموو زاره کان کۆبکریته وه کام وشهیه جوانتره به کار بهیتری و بکریته زمانی که ههموو خه لک قسه و گفتوگۆی پی بکه ن له گه ل ئه وه شدا زمانه کهی خوشیان ده مینیت.

شه شه میان: ئهم (الأحرف السبعة) یه یه کیکه له تایبه تمه ندیه کانی ئوممه تی ئیسلام، ههروه ها یه کیکه له تایبه تمه ندیه کانی قورئانی پیرۆز ..

مه به ست چیه له کوکردنه وهی قورئانی پیروژ ؟

65

و- مه به ست له کوکردنه وهی قورئانی پیروژ دوو جوړه کوکردنه وه مان هه یه:

کوکردنه وهی یه که میان: کوکردنه وهی ته له سینگی هاوه لاند پيش هه موو شتی له سینگی پیغه مبهری خدا (ﷺ) که له بهری کردووه (ته زبهری کردووه) دواتر به شیکی زوریان له سه حابه (هاوه لان) قورئانیان له به ربووه.

جوړی دوو میان: مه به ستمان له کوکردنه وهی قورئان کوکردنه وهی ته به مانای نووسینه وهو تو مارکردنی له کتیبیکدا که موسحه فیه، به لگه شمان چیه له سهر نه وهی که قورئانی پیروژ خدا پاراستوویه ته له سینگی نه هلی ئیمان و له سینگی قورئان خوینه کاندای ته وهی که خودای گه وره ده فهرموویت (بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورٍ لَّيِّنٍ أُولَٰئِكَ لَعَلَّهٗ وَمَا يَخْرَءُ بِآيَاتِنَا إِلَّا لَظَلُمُونَ) العنکبوت (۴۹)

به لکه چیه له سهر نه وهی که قورئانی پیروژ دابه زیوه به حهوت

66

پیت، یا خود به حهوت شیوه ؟

و- زانایان له سهر نه وه کوکده نگن که قورئان به ته واتور دابه زیوه له سهر حهوت شیوه به لگه شمان بو ته مه فهرموودهی ئیبن عه باسه (رضی الله عن) له (بخاری و مسلم) دا که پیغه مبهری خدا (ﷺ) فهرموویه ته: (افرائی جبریل علی حرف فراجعته، فلم أزل أستزیدُه ویزیدنی حتی انتهی

إلى سبعة أحرف) واتا: جبریل یه کهم جار به یه ک حه رف بۆی خویندمه وه به یه ک زار دوا یی داوام کرد بۆم زیاد بکات، تا حه وت پیت، واتا: تا حه وت شیواز به م شیوه یه له کو تایدا جبریل بۆی خویندمه وه، هه روه ها حه دیشی» ام آیوب «که ابن ابی عاصم ریوا یه تی ده کات پیغه مبه ری خودا (سورة الفجر) فه رموو یه تی (أنزل القرآن على سبعة احرف أيها قرأت أصبت) «واتا: قورئان به حه وت شیوه دابه زیوه به هه ر کامیان بیخوینیته وه راسته، هه روه ها له فه رموو ده یه کی تریشدا که گفتوگو ی ئیما می عومه ره له گه ل سه حاییه کدا (هاوه لیکدا) فعن عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - قال: (سمعتُ هشامَ بنَ حَكِيمٍ بنِ حِزَامٍ يقرأُ سورةَ الفرقانِ في حياةِ رسولِ الله (ﷺ)، فاستمعتُ لقراءته، فإذا هو يقرأُ على حروف كثيرة لم يُقرئنيها رسولُ الله (ﷺ)، فكُدتُ أساوره في الصلاة، فتصبرت حتى سَلِمَ فَلَبَّيْتُهُ بردائه، فقلت: من أقرأك هذه السورة التي سمعتك تقرأ؟، قال: أقرأنيها رسولُ الله (ﷺ)، فقلت: كَذَبْتَ، فإن رسولَ الله (ﷺ)، قد أقرأنيها على غير ما قرأت، فانطلقتُ به أقوده إلى رسولِ الله (ﷺ)، فقلت: إني سمعتُ هذا يقرأُ سورةَ الفرقانِ على حروف لم تُقرئنيها، فقال رسولُ الله (ﷺ): أرسله، اقرأ يا هشام، فقرأ عليه القراءة التي سمعته يقرأ، فقال رسولُ الله (ﷺ): كذلك أنزلت، ثم قال: اقرأ يا عمر، فقرأتُ القراءة التي أقرأني، فقال رسولُ الله (ﷺ): كذلك أنزلت، إن هذا القرآن أنزل على سبعة أحرف، فاقرؤوا ما تيسر منه) البخاري/٢٤١٩ ومسلم/٨١٨

واته: ئیما می عومه ر (په زاو په حمه تی خودای لی بیت) له گه ل سه حاییه ک (هاوه لیک) دا که هیشامی کوری حه کیمی کوری حیزامه، ده بیت به گفتوگویان له سه ر ئه وه ی که هه ریه که یان به شیوه یه ک ده یخوینیته وه دوا یی که ده چنه لای پیغه مبه ری خودا (ﷺ) ته فه رموو یت

ههردووکتان راست دهیخویننهوه ئەم هاوه له به شیوهیه ک گوئی لیبووه
له پیغه مبهری خودا (ﷺ) ئەویش به شیوهیه کی دی، واتا: ههردووکیان
قورئانی پیرۆزی پێ دابه زیوه.

حوکمی له بهرکردنی قورئانی پیرۆز چیه؟

و- بۆ ئوممهتی ئیسلام واجبه (ئهركه) كه قورئان له بهر بکهن له
سنگیاندا، به لام بۆ ئەفرا دی ئوممهت (تاکه کانی کۆمه لگهی موسلمان)
ئهوهیه که (مرؤف) کهترین ئهوهی له بهری بیت پئویسته ئەوانه ی
له بهر بیت که له نوێره کاندایخوینیتتهوه؛ چونکه نوێر بیقورئان ناییت
له وانەش سورهتی «الفاتحه» ههروهها دواي سورهتی الفاتحه سورهتیکی
تریش بخوینیتتهوه هیچ نه بیت دوو سورهتی له بهر بیت جگه له الفاتحه
بۆ ئهوهی نوێره که ی پێ رهوان بکات ..

ئایا قورئانی پیرۆز له بهرکردن فهزلی ههیه؟

و- به لێ؛ چونکه پیغه مبهری خودا (ﷺ) (هاوه لان) ی هانداوه بۆ
له بهرکردنی قورئان و ئەوانه ی که قورئانیان له بهر بووه پێشی خستوون
له پێش نوێزییداو پێشی خستوون له جیهادا پێشی خستوون له
شه هیدیا، کاتیك که شه هید ده کران ئەوانه ی قورئانیان زۆرتر له بهر بووه
ئەوانه ی پێش ده خست له ناشتندا، ههروهها ئەو که سه ی قورئانی
پیرۆزی له بهر بوو بیت زنی لێ ماره کردووه و ماره بیه که ی بریتی بووه له
چهند سورهتیکی قورئانی پیرۆز که له بهری بووه ..

چی رښگای بو پیغه مبهري خدا (ﷻ) ئاسان کردووه که قورئانی پیرۆز زوو له بهر بکات بهرده وام که بوی دههات له بهري ده کرد؟

و- یه که میان: خدای گوره خوی به لینی پیدابوو که قورئانی بو له سینگیډا کو بکاته وه (إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ)

دووهمیان: پیغه مبهري خدا (ﷻ) پیغه مبهريکی نه خوینده وار بووه ئومیبوووه، که سیک که ئوممی بیت ئاسان شت له بهر ده کات؛ چونکه میشکی خوی به کارده هیینی و پشت به میشکی خوی ده به ستیت نه که به پینووس و تینووس.

سیهمیان: پیغه مبهري خدا (ﷻ) کاتیک که قورئانی پیرۆزی بو داده بهزی یه کسهر (راسته خو) ده یفه رموو به وانه ی که نووسهري سرووش بوون بو ته وه ی بینووسنه وه و بیگه یه نن، له بهر ته وه ی خوینده وه ی جاري کیترو نووسینه وه ی له ری له بهر کردنه وه ته مه بووه هو ی ئاسان کردنی له بهر کردنی قورئانی پیرۆز بو پیغه مبهري خدا (ﷻ).

چوارهمیان: دابه زینی قورئانی پیرۆز به پارچه پارچه، دوا به دوا ی یه ک ته مه ش به هه مان شیوه ئاسان کاری بوو بو پیغه مبهري خدا (ﷻ) که قورئان له بهر بکات.

پنجهمیان: خوینده وه ی پیغه مبهري خدا (ﷻ) بو قورئان شه وانه و شه و نو یژ کردنی، ته مه ش هو کاریک بوو بو له بهر کردنی قورئانی پیرۆز.

شه شه میان: ههروه ها موداره سه کردنی جبریل (علیه السلام) که هه موو پهمه زانیک ته هات بو لای پیغه مبهری خودا (ﷺ) قورئانی پیرۆزی پی خه تم ته کرد، له کو تایی سالی ته مە نیشیدا دوو جار قورئانی پی خه تم کرد، ئەمانه هه مووی به لگهن له سه ر ئاسان کردنی قورئان و له بهر کردنی بو پیغه مبهری خودا (ﷺ).

به ناوبانگترین ته و هاوه لانه کی بوون که قورئانیان له بهر بووه له موهاجیرین (کوچ کردووان) ؟

و- له موهاجیرین، یا خود له کوچه ران، دووای چوار خوله فای راشیدین بریتی بوون له م هاوه له بهر پزانه « طلحة، سعد، ابن مسعود، حذیفه، سالم، ابی حذیفه، عبداللهی کوری عمر، عبداللهی کوری عباس، عه مری کوری عاص و عبداللهی کوری، عبداللهی کوری زوبهیر، عائیشه، حه فصة، ئوم سه له مه » ئەمانه حو ففاظی موهاجیرین بوون (ته و که سانه بوون که قوریانیان له بهر بووه له کوچه ران) ..

ئه ی به ناوبانگترین ته و هاوه لانه ی که له ئە نسار قورئانیان له بهر بوو کی بوون ؟

و- له ئە نساریش ته وانه ی قورئانیان له بهر بووه بریتی بوون له م هاوه له بهر پزانه « عوباده ی کوری صامیت، ئوبه ی کوری که عب، مو عادی کوری جبل، زهیدی کوری ثابت، فوضاله ی کوری عوبهید، مه سه له مه ی کوری مه خلد، ئە بو دهرداء، ئە نه سی کوری مالیک، ئە بو زید بن سکن » ئەمانه قورئانیان له بهر بووه له ئە نسار ..

قورئانی پیرۆز چه‌ند جار نووسراوه‌ته‌وه ؟

و- قورئانی پیرۆز سی جار نووسراوه‌ته‌وه:

یه‌که‌میان: له سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خودادا (ﷺ) نووسراوه‌ته‌وه له په‌راوه‌کاندا و له ئیسقانی (ئیسک) شان و له په‌لکه‌ خورمادا.

دووهمیان: له سه‌رده‌می ئیمامی ابو بکر (رضی الله عنه) نووسراوه‌ته‌وه.

سییه‌میان: له سه‌رده‌می ئیمامی عثمانی کوری عفان (رضی الله عنه) نووسراوه‌ته‌وه.

ئه‌و (هاوه‌لانه) کێ بوون که پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) هه‌لیبژاردەبوون و نووسه‌ری سرووش بوون ؟

و- ئه‌م سه‌حابه به‌پێژانه چوار خوله‌فای راشیدین که نووسه‌ری سرووش بوون بریتی بوون له‌مانه « زیدی کوری ثابت ، ئوبه‌ی کوری که‌عب ، معاویه‌ی کوری ئه‌بو سوفیان ، یه‌زیدی کوری ئه‌بو سوفیان ، زوبه‌یری کوری ئه‌لعوام ، عه‌مری کوری عاص ، موغیره‌ی کوری شوعبه ، عبدالله‌ی کوری رواحه ، خالیدی کوری وه‌لید » ... هتد ئه‌مانه نووسه‌ری سرووش بوون بۆ پێغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ).

شیوازی (کۆکردنه وهی) قورئانی پیرۆز چۆن بوو له سهردهمی

پیغه مبهری خودا (ﷺ) ؟

۷۴

و- پیغه مبهری خودا (ﷺ) کاتی که ئایه تیک، یان چه ند ئایه تیک دایه بهزی فرمانی ده کرد که بینووسنه وهو پیی ده گوتن له کوئی دابین ئه م ئایه ته و له کامه سوره ت داده نریت؛ چونکه دانانی ئایه ت و سوره ته گانی قورئانی پیرۆز و ریزکردنی ئایه ته کان له ههر سوره تیکدا ئه مه کاریکی ته وقیفیه و له لایه ن پیغه مبهری خودا وه بووه (ﷺ) ..

بۆچی له سهردهمی پیغه مبهری خودا (ﷺ) قورئانی پیرۆز

نووسراوه ته وه ؟

۷۵

و- یه که میان: بۆ ئه وهی که پالپشتیه ک بیت له گه ل له بهرکردندا بۆ پاراستنی قورئان بۆیه له سهردهمی پیغه مبهری خودا (ﷺ) هه م نووسراوه ته وه هه م له بهریش کراوه بۆ ئه وهی به ههر دوو رینگاکه قورئانی پیرۆز پارێزراو بیت ،

دووهمیان: بۆ گه یاندنی سرووش به باشتترین شیوه؛ چونکه نا کریت (مرؤف) ته نها پشت به ستیت به له بهرکردن و ئه وه ته نها به س ئیه؛ چونکه هه موو که سیك شایه نی ئه وه یه له پیری به چیتته وه، به لام نووسین ئه مینیتته وه و نافه وتیت .

ئامرازه کانی نووسینه وه چی بووه له سهردهمی سهحابه دا
(هاوه لان) ؟

۷۶

و- (هاوه لان) (رضی الله عنهم) له سه ر پارچه قوماش، یاخود له سه ر پارچه پیسته یه ک یاخود له سه ر په لکه خورماو له سه ر به ردی ته نکو له سه ر ته خته و ئیسقانی شان و ئەم شتانه قورئانیان ده نووسیه وه ده یانپاراست ..

بوچی له سهردهمی پیغه مبهری خودا () قورئانی پیرۆز

۷۷

کۆنه کرایه وه نه کرا به موسحه فیک ؟

و- یه که میان: سهحابه ئەمین (دهستپاک) بوون ؛ چونکه قورئانی له ناو ناچیت، پیغه مبهری خوداش () خوی له ناو سهحابه دا بووه ئەویش سه رچاوهی سه ره کی (هاوه لان) بووه، به لام به پیچه وانهی دواي وه فاتی پیغه مبهری خودا () که ئەم زه مانه نه ما.

دوو ده میان: هیشتا سرووش کوتایی پی نه هاتوو وه ده کریت هه ندیک له ته حکامه کانی قورئانی پیرۆز، یاخود هه ندیک ئایه ته کان نه سخ بکرینه وه.

سید میان: قورئانی پیرۆزی خوی پارچه پارچه دابه زیوه و پیش وه فاتی پیغه مبهری خودا () قورئان ته و او بوو ئەویش ماوهی «۲۳» ساله ئایه ت و ئایه ت سوره ت سوره ت داده به زی بۆ پیغه مبهری خودا ().

چواره میان: چونکه ریکخستنی ئایه ته کانی قورئانی پیرۆز و سوره ته کانی له موسحه فدا له سه ریز به ندی دابه زینی نییه.

پینجه میان: هیچ پالنه رو هوکارێک نه بووه پالنه رییت بو ئه وهی که قورئان له موسحه فیکدا جه مع بکریت (کو بکریته وه).

شه شه میان: چاوه ریوون که ته و او بییت، چونکه قورئانی چ نه شه وێک پیش وه فاتی پیغه مبه ری خودا (صلی الله علیه و آله) سرووش ته و او بووه خه تم بووه (کو تایی پیهاتووه) لای خودای پهروه ردگار وه ئیتر وه ستاوه دابه زینی.

هوکاری کو کردنه وهی قورئانی پیرۆز چی بوو له لایه ن ئیمامی

ئه بوبه کری سیدیقه وه (رضی الله عنه) ؟

و- هوکاره که ی ئه وه بووه که له جه نکه کانی ریدده و هه لگه پرانه وه له ئیسلامدا کو مه لیکی زور له و سه حابانه شه هید بوون که قورئانیان له به ربوو، ئیمامی عومه ر (رضی الله عنه) (پاویژی) کرد له گه ل ئیمامی ابو بکر دا (رضی الله عنه) پیشنیاری بو کرد که قورئانی پیرۆز بنوسریته وه، نه کا ئه و سه حابانه ی که قورئانیان له به ره هه موویان شه هید بکرین و قورئان له ناو بچیت ئه وه بوو ئیمامی عومه ر زور له گه ل ئیمامی ئه بوبه کردا هه ولیدا تا دلێ نه رم بوو ئه و کاره ی کرد (رضی الله عنهم).

ميژووي كۆكردنه وهى قورئانى پيرۇز له سهردهمى ئيمامى
ئەبوبەكرا (رضى الله عنه) ئەگەر پيئە وه بۆ كهى ؟

۷۹

و- ئەگەر پيئە وه بۆ دواى شەرى يەمامە له سالى «۱۲» ى كۆچيدا .

هۆكارى هەلبژاردنى ئيمامى ئەبوبەكرا (رضى الله عنه) چى بوو
بۆ «زىدى كوپى ثابت» كه كردى به سەرپەرشتياري پرۆژەى
كۆكردنه وهى قورئانى پيرۇز ؟

۸۰

و- يەكهەميان: چونكه يەكيك بوو له حافزه گەرەكانى قورئان.

دووهميان: خۆى ئاماده بووه چونكه پيئەمبەرى خودا (ﷺ) له كۆتايى
ژيانيدا له رەمەزاندا جبريل (عليه السلام) دووجار قورئانى پيرۆزى بۆ
خويندۆته وه و ئاگاي لىبووه كه پيئەمبەرى خودا (ﷺ) چى پى ووتوون
ئاماددهى دوا خويندنه وهى قورئان بووه له لايەن پيئەمبەرى خودا وه
(ﷺ).

سێهميان: زىد يەكيك بووه له نووسەرەكانى پيئەمبەرى خودا (ﷺ) بۆ
نووسينه وهى سرووش.

چوارهميان: چونكه گەنج بووه و عاقل و ورياو زيرەك بووه، ئەمىندار بووه،
له (سەردەمى) پيئەمبەرى خودادا (ﷺ) بەچەند رۆژيک فيرى زمانى
يەهود (جووه كان) بووه بەم تەمەنه منداليهى رضى الله عنه .

ئایا پریازی «زیدی کوری ثابت» رضی الله عنه چی بوو له

کۆکردنه وهی قورئاندا؟

۸۱

و- پریازی زیدی کوری ثابت له کۆکردنه وهی قورئاندا له سهر سی تهوهره به ند بووه؛

یه که میان: مهرجی ئه وه بووه که ئه بیئت ئه وهی که کوی کردۆته وه لهو موسحه فهیا له سهرده می پیغه مبهری خودایا صلی الله علیه و آله به دهستی پیغه مبهری خودا صلی الله علیه و آله نووسرا بیته وه وه ئه وه بیئت که بۆ دوا جار پیغه مبهری خودا صلی الله علیه و آله پیش وه فاتی بۆی خویندۆته وه.

دووهم: ئه بیئت ئه وهی که ئه نووسریته وه له سینگی سه حابه یا پاریزراو بیئت، واته: له بهریان بوو بیئت.

سییه م: هیچ شتیکی وهرنه گرتووه هیچ لاپه ریه کی نه نووسیوه، تاوه کو دوو کهس له سه حابه شاهیدی بۆ نه داییت که ئه مه له سهرده می پیغه مبهری خودادا صلی الله علیه و آله له بهردهستی پیغه مبهری خودادا صلی الله علیه و آله نووسرا وه ته وه.

”چوارهم: له کهسی قبول نه کردووه که به له بهر قورئانی خویند بیته وه بۆ ئه وهی بینووسنه وه (تهنها) ئه و کهسانه نه بیئت که خوی له ده می پیغه مبهری خودا وه صلی الله علیه و آله بیستوو یه تی، ئه م تهوهره مه نه ه ج و پریازی کۆکردنه وهی قورئان بووه له لایه ن زیدی کوری ثابت وه به فه رمانی خه لیفه ئه بوبه کری صدیق (رضی الله عنهما) ..

خاصیه ته کانی کۆکردنه وهی قورئانی پیرۆز چی بوون له
سهرده می ئیمامی ئه بوبه کری (صدیق رضی الله عنه) ؟

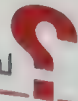
و- یه که میان: به وردترین شیوه له گه پان و پشکنین و وردده کاری و
رهنگینی کاره که ئه نجامدراوه.

دووهمیان: ئه و ئایه تانه ی که نه سخ بۆته وه له پرووی خویندنه وه و تیلایه
له قورئاندا ئه وانه هه مووی لایراوه و فه رامۆشکراوه نه نووسراوه ته وه.

سییه میان: ئه وه ی که له دوا جاردای پیغه مبهری خودا (ﷺ) بۆی
خویندراوه ته وه له لایه ن جبریل وه (علیه السلام) ئه ویش بۆ سه حابه ی
خویندۆته وه له سه ر هه ر حه وت زمانه که ی عه رب و اتا «الأحرف
السبعة» ئه وه به سه رچاوه وه رگیراوه.

چواره میان: ئه م کۆکردنه وه یه ی ئیمامی ئه بوبه کر (رضی الله عنه) به ریز
به پیتی ئایه ته کان و سوره ته کان دانراوه وه کو ئیستا که له به ر دهستی
ئیمه دایه.

پینجه میان: له و پرۆژه یه ی کۆکردنه وه ی قورئانه دا ته نها یه ک نوسخه ی
(چاپ- به رگ) قورئانی پیرۆز کۆکراوه ته وه و نووسراوه ته وه و ئیمامی
ئه بوبه کر (رضی الله عنه) خۆی پاریزگاری لی کردوو له لای خۆی
دایناوه؛ چونکه ئه و کاته پیشه وای موسلمانان بووه دوا ی پیغه مبهری
خودا (ﷺ)

شه شه میان: ئه بوبه کری صدیق (رضی الله عنه) خه لکی نیلزام (ناچار) نه کردوو که ئه بیّت هه مووتان به پی ئه و موسحه فه بخویننه وه له سه رده می خۆیدا.

حه وته میان: ئه و کتیبه ناونا موسحه ف که (کو کردنه وه ی) هه موو قورئان بوو که یه که مجار ئه م وشه یه به کارهات له (سه رده می) ئیما می ئه بوبه کری صدیقدا (رضی الله عنه) پیشتتر ته نها صوحوف هه بوو له په رده ا هه ر په ره یه ک لای سه حابه ک بووه ئه وه نه بووه کو کرا بیته وه له یه ک کتیبدا، به لکو له سه رده می ئه بوبه کری صدیقدا که ناونا موسحه ف ئه و کاته هه موو قورئانی پیرۆز له سوره تی « الفاتحه وه بو الناس » له نیو یه ک کتیبدا کو کرایه وه که پی وترا « المصحف »

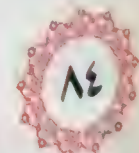
پیگه ی کو کردنه وه ی قورئانی پیرۆزی ئیما می ئه بوبه کری (رضی

الله عنه) چی بوو لای سه حابه ؟

و- سه حابه له سه ر ئه وه کوکن زۆر به وردیی و زۆر به جوانیی و به بی زیادو که م قورئان له (سه رده می) پی شه وا ئه بوبه کری صدیق کو کرا وه ته وه هه موویان له سه ری رازیوون و هیچ سه حابه ک پیچه وانیه ی ئه و کو کردنه وه یه نه بووه .

ئه و موسحه فه ی که کو کرا وه ی هه موو قورئانی پیرۆزه چی

لیهات دوا ی ئه وه ی که ته واو بوو ؟

و- دوا ی ئه وه ی که «زیدی کو ری ثابت» پرۆژه که ی ته واو کردو قورئانه که ی ته سلیم کرد به ئیما می ابو بکری صدیق (رضی الله عنه)

که هه‌مووی کۆکرده‌وه له دووتۆی موسحه‌فیکدا، دواى وه‌فاتی ابو بکری صدیق ئەو کتیبه گوازارایه‌وه بۆلای پێشه‌وا ئیمامی عومه‌ر (رضی الله عنه) که ئەو کاته ئەو بوو به‌پیشه‌واى باورداران دواى شه‌هید بوونی ئیمامی عومه‌ریش (رضی الله عنه) ئەم قورئانه که‌وته لای «حفصه‌ی» کچی ئەویش به‌ وه‌سیه‌تی ئیمامی عومه‌ر؛ چونکه که ئیمامی عومه‌ر وه‌فاتی کرد هیشتا که‌س نه‌کرا‌بوو به‌خه‌لیفه‌و که‌س دانه‌نرا‌بوو بۆیه داواى کرد به‌شورا خۆیان له‌و چه‌ند که‌سه‌ی دیاری کرد‌بوو یه‌کیک هه‌لبژێرن بۆیه، وه‌سیه‌تی کرد که ئەو قورئانه لای حه‌فصه‌ بی‌ت و حه‌فصه‌ش خێزانی پێغه‌مبه‌ری خودا‌بوو (صلی الله علیه و آله و سلم) و خودای گه‌وره شاهیدی بۆ ئەدات که «صوامة و قوامة» یه‌ واتا که‌سیکه که زۆر به‌پۆژو بووه‌و زۆر شه‌وونوێژی کردووه‌و زۆریش مه‌شه‌هور بووه به‌ حافیزه‌ی قورئان خاوه‌ن عیباده‌ت و ته‌قواى زۆربووه، دواى ئەم وه‌سیه‌ته‌ی ئیمامی عومه‌ر (رضی الله عنه) که وه‌سیه‌تی کرد لای ئەو موسحه‌فه که دابنێن پێ و تراوه «حاریسه‌ی قورئان پاسه‌وانی قورئان» دواى ئەوه‌ش سه‌حابه‌ حه‌زیان نه‌کردووه وه‌سیه‌ته‌که‌ی ئیمامی عومه‌ر هه‌لوه‌شینه‌وه هه‌ر لای ئەو ماوه‌ته‌وه تا سه‌رده‌می ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) که داواى لێکرد بیداتی بۆ ماوه‌یه‌کی دیاریکراو بۆ ئەوه‌ی له‌سه‌ری بنووسینه‌وه بۆیه کاتیک که جیاوازی دروست بوو له‌تیوان خۆندنه‌وه‌ی قورئاندا ئیمامی عثمان رضی الله عنه موصحه‌فه‌که‌ی وه‌رگرت له‌ حفصه‌ نوسخه‌یه‌کی له‌سه‌ر نووسیه‌وه پاشان بۆی گێرایه‌وه، له‌دواى وه‌فاتی حفصه‌ش (په‌زاو په‌حه‌مه‌تی خودای لیبت مه‌روانی کۆری حه‌که‌م که ئەو کاته شازاده‌و میر بووه له‌ مه‌دینه‌دا داواى کرد که ئەم موصحه‌فه بدریت به‌ براکه‌ی «عبدالله‌ی کۆری عومه‌ر» و

دیاره حیکمه تیشی تیدا بووه هه رچه نده زانایان ئه وه نده ئه لێن ئه مه
 به وه سیه تی ئیمامی عومه ر بووه (رضی الله عنه) ئیمامی عومه ریش
 که سیککی خاوه ن ئیلهامه و له لایه ن خودای پهروه ر دگاره وه ئیلهامی بو
 هاتو وه قسه کانیشی هه مووی جیی ته و فیک و حیکمه تی خودایی بو وه
 که ئه م قورئانه له دوای ئیمامی ابو بکرو عومه ر (رضی الله عنهما) که
 ئه و دوو که سه ن که باشت رینی هه موو سه حابه ن و وه زیری پیغه مبه ری
 خودا بوون (صلوات الله علیه) ئه م قورئانه ئه که و یتته لای ئافره تیک هه تا ده مریت
 لای ئه و دانه نریت له کاتیکدا ئه م کتیبه که و ره ترین و پیرۆز ترین کتیبه
 لای موسلمانان و ئافره ت له و سه ر ده مه دا له هیچ شوینیک ریژی لی
 نه گیرا وه به سووک سه یرکرا وه به لام لای موسلمانان کرا به پاسه وانی
 قورئان و له نیو هه موو سه حابه یا ئافره تیک کرا وه به پاسه وانی قورئانی
 پیرۆز هه لبه ته ئه مه ش حیکمه تیککی ئیلاهییه که ئه یسه لمینی ئیسلام
 چه نده ریژی له ئافره ت گرتو وه ئیسلام چه نده که و ره یه ئه گه ر ئه و
 شکوو که و ره یه ی خوی بیاریزیت بویه دوو ژمنان هه می شه ویستوو یانه
 له و شکوو که و ره یه ی ئافره ت بده ن و ئافره ت بچووک بکه نه وه به لام
 ئه مان پێیان خۆش نه بو وه ئه م موسحه فه ی لی وه ربگر نه وه تا مردیش
 هه ر لای ئه و بوو دوایی که مردیش داوا کرا بدریت به «عبداللهی
 کوپی عومه ر» بویه درا به و ، پاشانیش ابن عومه ر ئه م موسحه فه ی
 نارد بو لای «مه پروانی کوپی حه که م» به لام مه پروانی کوپی حه که م
 له وه تر سا خیلافیک هه بیته له نیوان ئه و موسحه فه و موسحه فه ی عثمانیدا
 بویه نه سخی کرد له سه ری و ناردی بو هه موو شاره کان و هه موو
 ناوچه کان و ئه و نوسخه یه ی له ناو برد بو ئه وه ی نه بیته دوو نوسخه ،
 نه کا جیاوازییه ک هه بیته له نووسین و ری نووسدا ، له بهر ئه وه ته نها ئه و

رەسمە عثمانىيە مايەوۈ بۇ ھەتا ھەتا كە ئىستا ھەموومان لەسەر ئەو
رەسمە ئەپۋىن بى ئوتترىت رەسمى «عثمانى» واتا شىۋازى نووسىنى
ئىمامى عثمان (رضى الله عنه).

بۆچى ئىمامى عثمان (رضى الله عنه) ھەلسا بەكۆكردنە ۋەي
قورئانى پيرۆز دووبارە ؟

۸۵

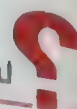
۹- ھۆكارەكەي ئەوۈ بوو كە حوزىفەي كۆرى يەمان (رضى الله عنه)
ئەمىندارى نەينىي و راستگىرى پىغەمبەرى خودابوو (ﷺ) ھات بۇ
لاي ئىمامى عثمان (رضى الله عنه) دواي ئەوۈي كە لەگەل ئەھلى
شامدا بوو لە فتحى ئەرمىنيا و ئازربايجان و لەگەل ئەھلى عىراقدا بوو
سەيرى كرد زۆر جياۋازى ھەيە لە خوئىندە ۋەي قورئاندا زۆر ترسا
بەشىۋەيەك خەرىكبوو خەلكى يەكترى كافىر بىكەن؛ چونكە سەيرىان
كرد جياۋازى زۆرە لە خوئىندە ۋەي قورئاندا بۆيە داۋاي كرد لە ئىمامى
عثمان فەرموۈي فرىاي ئەم ئوممەتە بىكەوۈ پىش ئەوۈي ناكۆك بن لە
قورئاندا، ۋەكو چۆن جولەكەو گاور لە كىتبەكانى خۇياندا ناكۆك بوون
بۆيە ئىمامى عثمان (رضى الله عنه) ھەلسا بەم كارە.

مىژوۈي كۆكردنە ۋەي قورئانى لە زەمەنى ئىمامى عثماندا (رضى

الله عنه) كەي بوو ؟

۸۶

۹- مىژوۈي دەگەرپىتە ۋە بۇ كۆتايى سالى «۲۴» ي كۆچىي و سەرەتاي
«۲۵» ي كۆچى كە ئىمامى عثمان (رضى الله عنه) ھەلسا بەم پىرۆزەيە .

ئه ندامانی ئه و لیژنه ی کۆ بوون که ئیمامی عثمان (رضی الله

عنه) هه لیژاردن بۆ ئه م کاره ؟

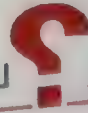
و- ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) چوار کهسی هه لیژارد بۆ دووباره نووسینه وهی موسحه ف و ناردنی بۆ هه موو شاره کان ئه وانیش بریتی بوون له « زهیدی کۆری ثابتی ئه نصاری ، عبداللهی کۆری زوبهیر ، سه عیدی کۆری عاص ، عبدالرحمانی کۆری حاریسی کۆری هیشام » ئه م سیانه جگه له زید له قوریش و شاره زای زمانی قوریش زهیدیش زۆر شاره زای قورئان بووه بۆیه ئیمامی ابو بکریش (رضی الله عنه) ئهوی کرد به سه ره پرشتیاری قورئان له زه مه نی خۆیدا .

شیوازی کۆکردنه وهی قورئانی پیرۆز چۆن بووه له سه رده می

ئیمامی عوسماندا (رضی الله عنه) ؟

و- دوا ی ئه وهی که ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) له گه ل سه حابه دا ریککه وتن ، ههروه ها هه موو سه حابه شاهیدی ئه دن له وانه ئیمامی علی (رضی الله عنه) خۆشی شاهیده له سه ر ئه وه که ئه م کاره ی ئیمامی عثمان به رازی بوونی هه موو سه حابه کراوه و کۆدهنگی (ئجماع) ی هه موو سه حابه ی له سه ر بووه و رازی بوون به وهی که قورئان بنووسریته وه له سه ر یه ک حه رف و به یه ک زمان و جیاوازی زاره گانی تیدا نه مینیت دوا ی ئه وهی که ریککه وتن ئیمامی عثمان ناردی به شوین حه فسه ی کچی ئیمامی عومه ر (رضی الله عنهما) که ئه م موسحه فه ی

بۆ بنیریت ئەویش موسحەفە کە ی بۆ نارد ئیمامی عثمانیش (رضی الله عنه) تەسلیمی کرد بە لیژنە کە.

سەرئێج بەدەن ئیسلام چەند بە شیۆه یە کێ زانستیانه بە لیژنە ئەم کارە ی کردوو و ئەوان ئەو موسحەفە ی حفصە یان کرد بە سەرچاوە ی سەرەکی، پاشان لەو وەهە لیژنە کە دەستی کرد بە لەبەر گرتنە وە (نەسخکردنی) ئەو قورئانانە بەو شیۆه یە کە داوای لێکردن ئەگەر ئێو ئەو سێ کەسە لە گەڵ زیدی کۆری ثابت ناوۆک بوون بەزمانی قوریش بینوسن؛ چونکە بەزمانی ئەوان دابەزیووە ئەمەش مەنھەجی ئیمامی عثمان بوو (رضی الله عنه) ئەوان لەسەر ئەو پڕۆیشتوون و ئەگەر لە ئایەتێکدا چەند ڕیوایەتێک مۆتەواتیر بوو بەشیۆه یە کە ئەینوسن کەوای لێ بیت شیوازی نووسینە کە بۆ هەموویان بشیت بۆیە ئەبینین ئەو وشانە ی کە جێی خێلافە چەند قیرائەتێکی تێدا یە بۆیە وانوو سەر او وەتەو لە پەرسی عوسمانیدا کە بۆ هەموو قیرائەتەکان بشیت واتە: بۆ هەموو شیوازه خویندەنەو کە، بەلام ئەگەر نەکرا ئەم کارە لەیەک وشەدا، وەکو چۆن وشە ی (فتبینوا) مان هەیه لە گەڵ وشە ی (فتثبتوا) ئەبینین هەردووکیان ئەبیت؛ چونکە نوقته ی نەبوو و بەهەمان شیۆه ئەبینین هەردووکیان حەوت پیتن (فتثبتوا، فتبینوا) و دەتوانریت بۆ هەردووکیان بشیت، بەلام ئەگەر نەکرا وشە یە کە بەشیوازی ک بنووسریتەو کە بۆ هەموویان نەشیت قیرائەتەکان هەموو مۆتەواتیر بیت ئەوکاتە لەهەندێک لە موسحەفەکاندا بەو شیوازه ئەنوسریت و لە موسحەفێکی تردا بەم شیۆه یە ئەنوسریت بۆنمۆنە ئایەتی (۱۳۳) ی «ال عمران» (وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ) ، دەبینین لەهەندێک شوێن (وسارعوا) لەهەندێک شوێنیش (سارعوا) بەبێ «واو» کە بۆیە لەهەندێک لە موصحەفەکانیش کە

نوسراوه واوی له گه لدايه له هه نديکي واوی له گه لدانيه که هه ردو وکیان هاتوو به واوو به بی واو ، ناشکریت یه کیکیان له جیاتی نه ویتریان؛ چونکه یه کیکیان واوی موته واتیره له په سمی عثمانیدا بهم شیوه یه جی کراوه ته وه .

خاسیه ته کانی کوکردنه وهی قورئانی پیرۆز چون بووه له

سه رده می ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) ؟

و- یه که میان: قورئان نووسراوه ته وه له سه ر یه ک پیت، واتا: له سه ر یه ک زار له حهوت حه رفه که ئه ویش شیوه زاری قوریشه هه روه ها ئه و شیوه زارانه ی تریش که هاوشیوه ی زمانی قوریشه واته: زمانی قوره ییش کراوه به ئه سل (بنچینه) له جه معی (کوکردنه وهی) ئیمامی عثماندا (رضی الله عنه).

دوو ه میان: هه روه ها وه کوکوکردنه وه که ی ابو بکر (رضی الله عنه) ئه وهی که تیلاوه که ی مه نسوخ بووه ئه وان ه ش نه نووسراوه ته وه و فه رامۆشکراوه.

سینه میان: به هه مان شیوه ئه وه یان (چه سپاو و جیگیر) گردوو وه نووسیوه ته وه که دوا جار جبریل (علیه السلام) بو پیغه مبه ری خودای (ﷺ) خویندۆته وه و جگه له دوا خویندنه وه ئه وانیتریش فه رامۆشکراوه.

چاره میان: ته نها ئه و قیرائه تانه دانراوه ته وه که له پیغه مبه ری خودا وه (ﷺ) (چه سپاو و جیگیر) وه ئه وهی که ثابت نه بووه له موسحه فی عثماندا فه رامۆشکراوه و دانه نراوه.

پێنجە میان: بە هەمان شیۆ موسحە فی ئیمامی عثمانیش (رضی اللہ عنہ) لە سەر هەمان شیوازی موسحە فی ئیمامی ابوبکر رضی اللہ عنہما بە پرز سورەتە کان و ئایەتە کان پرزکراوە، بەم شیۆە یە کە ئیستا کە لە بەر دەستاندا یە .

هەلۆیستی هاوێلانی پێغەمبەری خودا (ﷺ) چی بوو لە سەر ئەم کارە ی ئیمامی عثمان (رضی اللہ عنہ) ؟

و- ئیمامی عثمان (رضی اللہ عنہ) فەرمانی کرد جگە لەو چەند موسحە فە ی کە نووسێوە ئەوانیتر هەمووی بسووتین و فەرمووی ئەو ی لای من نییە، واتا: هاو شیۆە ی ئەم موسحە فانە نییە هەمووی لابەرن و سەحابە ش هەمووی رازیوون لە سەر ئەو هەموو ئەیانوت کاریکی باشی کردوو عثمان و هیچ کام لە سەحابە دژی ئەم کارە ی ئیمامی عثمان نەبوون و بوو بە هۆی ئەو ی ئەو فیتنە ئیختیلافیە لە ئیوانان موسلماناندا بکوژینی ئەو و نەهیلی پەرە بە سە نیت ..

ژمارە ی ئەو موسحە فانە چەند بوون کە ئیمامی عثمان (رضی اللہ عنہ) فەرمانی کرد بە نووسینە وەو ناردنی بۆ ناو چە کان ؟

و- یە کە میان جیاوازی هە یە هەندیک ئەلین چوار نوسخە ی ناردوو وەو زۆربە ی زانایانیش لە سەر ئەو هەن کە چوار نوسخە ی ناردوو وە؛ یە کێ بۆ کوفە، یە کێ بۆ بە صرە، یە کێ بۆ شام، دانە یە کیش لە مە دینە ماو تە وە، دواتریش لە سەر ئەم چوار نوسخە یە نووسراو تە وە.

راى سييه ميشيان ئه لىت: پىنج نوسخه ي نووسيوه ته وه ئه مه ش
رايه كى به ناوبانگه، ئيامى سيوطى ته فهرمووئىت: دانه يه ك بۆ كوفه،
دانه يه ك بۆ به صره، دانه يه ك بۆ شام، دانه يه ك بۆ مه ككه، دانه يه كيش
بۆ مه دينه.

راى چواره ميشيان ئه لىت: حه وت نوسخه ي نووسيوه ته وه، دانه يه ك
بۆ مه ككه، دانه يه ك بۆ شام دانه يه ك بۆ يه مهن، دانه يه ك بۆ به حره ين،
دانه يه ك بۆ به صره، دانه يه ك بۆ كوفه، دانه يه كيشى هيشتوتته وه بۆ مه دينه ..

جياوازي نيوان كۆكردنه وه ي ئيامى ابو بكر و ئيامى عثمان چى

بوو (رضى الله عنهما) ؟

و - يه كه ميان: هۆكارى كۆكردنه وه ي قورئانى پيرۆز له لايهن ئيامى ابو
بكرى صديقه وه (رضى الله عنه) ترسان بووه له له ناوچوونى قورئانى
پيرۆز به هۆى له ناوچوونى ئه و كه سانه ي قورئانيان له به ربووه، چونكه
له شه رى يه مامه دا ژماره يه كى زۆر له و كه سانه شه هيد كران كه حافزى
قورئان بوون، به لام هۆكارى كۆكردنه وه له سه رده مى ئيامى عثماندا
(رضى الله عنه) ترس بووه له ناكۆكى و له جياوازي له پروه كانى
خويندنه وه ي قورئاندا،

دووهميان: كۆكردنه وه كه ي ئيامى ابو بكر رضى الله عنه برىتى بوو له
هه موو ئه و حرفانه ي كه له كۆتا خويندنه وه ي قورئاندا به كارها توه،
به لام جه معكردنه كه ي له (سه رده مى) ئيامى عثماندا (رضى الله
عنه) برىتى بوو له كۆكردنه وه ي له سه ر يه ك زمان و يه ك زار كه زارى

قورپه يشه له گهل نه وه شدا به شيويه كه نووسراوه ته وه كه زاره كانى تريش جئى بيته وه، به لام نه وه كرا به نسل (بنچينه) له كارهدا.

سبیه میان: ئىمامى ابو بكر رضى الله عنه له سهردهمى خويدا خه لكى پيوه پيوه ست نه كرد به زور كه بليت نه بيت هه مووتان نهم موسحه فه په پره و بكن، به لام ئىمامى عثمان (رضى الله عنه) به راپرسى و ئىجماعى سه حابه هه مووى مولزهم كردن كه ده بيت نهم موسحه فه په پره و بكن نه و موسحه فهى نه و ناردووويه تى بو ناوچه كان.

چواره میان: كو كردنه وهى سهردهمى ئىمامى ابو بكر (رضى الله عنه) برىتى بوو له كو كردنه وهى قورئان له يه كه كتييدا، له يه كه موسحه فدا، به لام له سهردهمى ئىمامى عثماندا (رضى الله عنه) له دووباره نووسينه وهى زياتر له چه ند موسحه فيك و ناردنى بو ناوچه كان ..

پيناسهى سوره ت چيه ؟

۹۳

و- سوره ت له زمانى عه ره بيدا» واتا پلهى بهرز، ياخود ريزو شكو، ههروها به واتاي ديوارى به رزىش ديت ، به لام له زاراوهى زانستى قورئاندا «برىتیه له كومه ليكى سهر به خوى بيكهاتوو له ئايه ته كانى قورئانى پىرۆز كه سهره تاو كوتاي ههيه، بو نموونه وهك (الناس) سهره تاى ههيه و كوتايى ههيه ياخود سوره تى (البقرة) سهره تاى ههيه و كوتايى ههيه و پنى ئه لين سوره ت كه ناوه بو كومه ليك ئايه ت له دوو تووى سوره ته كه دا كو بوونه ته وه كه سهره تاو كوتايه كه ي ديارىكراوه .

چۆن نه و سوره تانه دهناسین ؟

۹۴

و- ناسینی نه و سوره تانه ی قورئانی پیروژ به وه ی که بزاین سهره تاکه ی له کو ی ده ست پی ده کات و کوتاییه که ی نه مه شتیکی ته وقیفیه واتا: له لایه ن پیغه مبه ری خوداوه (سوره ناس) کراوه به هیچ شیوه یه کیش ئیجتیهاد نیه و شتیکی دیاریکراوه هه موو که سیک ده زانیت له کو یوه ده ست پی ده کات و له کو یوه کوتایی پی دیت .

ژماره ی سوره ته کانی قورئانی پیروژ چه نده ؟

۹۵

و- به ئیتیفاق «۱۱۴» سوره ته و ههروه کو له موسحه فی عثمانیدا هه یه یه که م سوره تمان سوره تی (الفاتحه) یه کوتا سوره تیش سوره تی (الناس) ه .

سوره ته کانی قورئانی پیروژ نه کرین به چه ند به شه وه

۹۶

له پوو ی ناوه وه ؟

و- سوره ته کانی قورئانی پیروژ نه کرین به سی به شه وه به شیکیان که یه ک ناویان هه یه بو نموونه وه کو، سوره تی (النساء - الأعراف - الأنعام) ههروه ها سوره تی تریشمان هه یه که ته نیا یه ک ناویان هه یه .

جۆری دووه میان نه و سوره تانه ی که زیاد له ناویکیان هه یه یاخود نه و سوره تانه ی که دوو ناویان سی ناویان هه یه بو نموونه وه کو،

سوره تی (النحل) که پئی نه وتریت «النعیم» سوره تی (المائدة) که پئی نه وتریت «العقود» یا خود ههیه سئ ناوی ههیه وه کو سوره تی (التوبة) که پئی نه وتریت «براءه - الفاضحة -...» یا خود سوره تی (الاسراء) که پئی نه وتریت سوره تی «بنی اسرائیل (غافر - مؤمن)

جوړی سییه میان نهو سوره تانهن که به دوو سوره ت، یا خود سئ سوره ت ناویکیان ههیه بو نموونه سوره تی (البقرة) که پئی نه وتریت «الزهراین» یا سوره تی (الناس، الفلق) که پئی نه وتریت «المعوذتان» یا خود سوره تی (الکافرون، الإخلاص) که پئیان ده وتریت سوره ته کانی «الإخلاص» سوره تی (الکافرون) یش ده خریتته پال سوره تی الإخلاص؛ چونکه ههردووکیان ئیخلاصی تیدایه بو خودای پهروهردگار سوره تی الإخلاص ئیخلاصی ته وحیده سوره تی الکافرون بهرته ته له شیرک و کوفر نه ویش له داواکارییه کانی ته وحیده.

سوره ته کانی قورئانی پیرۆز ده کرین به چه ند به شه وه له پرووی

کورتیی و دریژییه وه ؟

و- سوره ته کانی قورئانی پیرۆز له پرووی کورتیی و دریژییه وه نه کریت به چوار به ش:

یه که م: به شیکیان پئی نه وتریت «الطوال» که نه مه یان پئی نه وتریت «السبعة الطوال» واتا سوره ته دریژه کان، یا حهوت سوره ته دریژه که وهک سوره ته کانی (البقرة - آل عمران - النساء - المائدة - الأنعام - الأعراف - الأنفال - التوبة) و سوره تی «الأنفال، التوبة» ههردووکیان حیسابی یهک سوره تیان بو نه کریت و زوړیش له سه حابه نه لین یهک سوره ته،

چونکه له نێوانیاندا (بسم الله) نیه ئهم ههوت سوره ته پێیان دهوتریت ههوت سوره ته درێژه که.

دووهم: پێیان دهوتریت «المئون» ئهوانه ی که له سه د بۆ سه ره وهن، ئه و سوره تانهن که دوا ی ههوت سوره ته درێژه که دین له سوره تی (یونس) تاوه کو (السجدة) ئه مانه پێیان ئه و تریت «المئون» یان ئهم سوره تانه ی که نزیکن له سه د یان له سه د زیاترن.

سییه م: پێیان دهوتریت «المثاني» ئهوانه ن که له خوار سه د ئایه ته وهن ئه وانیش ده ست پێ ده کات له سوره تی (الأحزاب) تاوه کو (الحجرات) بۆیه پێی ئه و تریت «المثاني» چونکه زۆر ئه خویندریته وه له نوێژاو کورتره لهوانه ی که سه د ئایه تن.

چواره م: پێیان دهوتریت «المفصل» ئه وانیش ئه و سوره تانهن که دوا یی المثنی دین له سوره تی (القصص) تاوه کو کۆتایی قورئان، بۆیه پێیان دهوتریت مفصل، چونکه له نێوانیاندا فصل زۆره (بسم الله) زۆره. جیاوازی ههیه له کۆیوه ده ست پێ ئه کات، به لام رای زۆربه ی زانایان ئه وهیه که له سوره تی (ق) وه ده ست پێ ئه کات هه تاوه کو کۆتایی سوره تی (الناس) پێیان دهوتریت (المفصل) هه رچهنده له ناو (مفصل) یشدا چهند به شیک ههیه .

به شه کانی (المفصل) چه نده ؟

۹۸

و- مفصل که باسمان کردو گوتمان دهست پی ده کات له سوره تی (ق) تاوه کو کۆتایی، ده کریت به سی به شه وه.

یه که میان: «طوال المفصل» مان هه یه واتا ئه وانهی که درێژن له مفصله کان له سوره تی (ق) تاوه کوو (النبا) پی ئه وتریت «طوال»

دوو ه میان: «أوساط المفصل» مان هه یه (أوساط المفصل) یش واتا ئه وانهن که مام ناوهندن له سوره تی (النبا) تاوه کو سوره تی (الضحی).

سییه میان: «قصار المفصل» سوره ته کورته کانن ئه ویش دهست پی ده کات له سوره تی (الضحی) تاوه کو سوره تی (الناس).

پای زانایان چیه له سه ر پیکه خستنی سوره ته کانی قورئانی پیرۆز ؟

۹۹

هه لۆیستی ئیمه چی بێت سه باره ت به (پیکه خستن و ریزکردنی

سوره ته کانی) قورئانی پیرۆز ؟

و- زانایان دوو پریان هه یه له سه ر پیکه خستنی سوره ته کانی قورئانی پیرۆز:

یه که میان: پریان وایه که پیکه خستنی سوره ته کانی قورئانی پیرۆز کاریکێ ته وقیفیه له لایهن پیغه مبه ری خودا وه بووه (پیکه خستن) به لگه شیان بۆ ئه مه ئیجماعی سه حابه یه له سه ر ئه م ته رتیبه له مو صحه فی عو ثماندا، هه روه ها به لگه ی دووه میشیان ئه م فه رمووده یه ی «ابو داود» ه په حمه تی

خودای لی بیت که «ئهوسی کوری ابی ئهوسی سهقه فی» ده فهرموویت
 برسیارمان له هاوه لانی پیغه مبهری خودا (ﷺ) کرد: له ئیوه چون
 قورئانتان بهش ده کردو ده تان کرد به ئه حزاب؟ ده فهرموون ئیمه به شان
 ده کرد به سی سورهت و پینج سورهت و جهوت سورهت و نو سورهت،
 یانزده سورهت، سیانزده سورهت، حیزی مفصل دهست پی ئه کات به (ق)
 تا کوتایی قورئان، که واته له لایه ن پیغه مبهری خوداوه بووه (ﷺ)
 ئه فهرمووده یهش جگه له ابو داود ئیمامی احمدیش ده یگیریته وه
 په زاو په حمه تی خودایان لی بیت.

پای دووه میس: ده لین ریز به ندیی و ریک خستنی سوره ته کانی قورئان،
 کاریکی ئیجتیهادی بووه له له لایه ن هاوه لانه وه هاوه لان خویان به
 ئیجتیهادی خویان کردوویانه، به لگه شیان بو ئه مه ئه وه یه که ته رتیبی
 قورئان له موسحه فه کاندایا وازی هیه و ئه گهر ئه م کاره ته وقیفی
 بویه لای خودای پهروه ردگار وه ئه م جیاوازییه دروست نه ده بوو،
 به لگه ی دووه میشیان ئه م فهرمووده یه ی ئیمامی (مسلم) ه که پیغه مبهری
 خودا (ﷺ) سوره تی (البقرة) ی خویندۆته وه دواپی (النساء) دواتر
 (آل عمران) که له ویدا ئه بینین سوره تی (النساء) پیش سوره تی (آل
 عمران) که وتوووه که واته به م شیوه یهش بیت ئه بیت، به لام پای یه که م
 پای زۆربه ی زانایانه و ههر پایه کیشیان دروست بیت سه بارهت به
 پیزکردنی سوره ته کانی قورئانی پیرۆز که ئایا به فهرمانی پیغه مبهری
 خودا بیت (ﷺ) یان به ئیجتیهادی هاوه لان بیت و له کوتاییدا له سه ری
 ئیجماعیان کرد بیت، ئیستا به و شیوه یه یه که له موضحه فی عثماندا یه،
 که واته پئوسته ئیمه له سه ر ئه و شیوازه برۆین و به هیچ شیوه یه ک گوئ
 له و که سانه نه گرین که ده لین پئوسته جاریکی تر قورئان به پپی

دابه زین ریز بکریته وه. نه خیر، به لکو ئیمه بهرده وام ده بین له سهر ته و شیوازی که هاوه لان له سهری هاوړا بوون.

۱۰۰ ټایه ت مانای چیه له زمان و له زار او هدا ؟

و- له «زماندا ټایه ت مانای زوره له وانه دهوتریت ټایه ت مانای موعجیزه و نیشانه یه، یان په ندو ئاموژگاریه، یان به لگه یه، یا خود کاریکی سهره ټایه تیکه که جی سهرسورمانه، مانا کانی ټایه تیش واتا: جماعت کو مه لیک.

به لام له «زار او ه کانی قورئاندا ټایه ت بریتیه له چهند وشه یه که له دهستییک و چهند برگه یه ک پیک ها تووه و ته و برگانه ش سوره ته کانی قورئان پیکده هیئن، واته برگه یه کن له سوره ته کانی قورئانی پیروژ.

۱۰۱ ژماره ی ټایه ته کانی قورئانی پیروژ چه نده ؟

و- هه موو زانایان له سهر ته وه کو دهنگن که ژماره ی ټایه ته کانی قورئانی پیروژ له «۶۲۰۰» که مترنیه به لام جیاوازی هه یه له دوا ی ته م دوو سه ده وه هه ندیک ته لئین «۶۲۰۴» هه ندیک ده لئین «۶۲۱۴» یه هه ندیک ده لئین «۶۲۱۷» هه ندیک ده لئین «۶۲۱۹» هه ندیک تر ده لئین «۶۲۲۵» هه ندیکیش ده لئین «۶۲۳۶» به لام ته مه ی کوتایی له بهر کردنی ئاسانه؛ چونکه ته بینین ته گهر دوو شه ش بنووسی له ناوه راستیشیان سی که ژماره ی سالانی نبوه تی پیغه مبهری خودایه (صلی الله علیه و آله) که سیانزده سال له مه ککه و ده سال له مه دینه یه که ده کاته بیست و سی دواتریش شه شیکی تر بنووسه ته مه ژماره ی ټایه ته کانی قورئانی پیروژه.

ناوەڕۆك

- ۱- پێناسەی زانستەکانی قورئان چییە؟ مەبەستمان لە زانستەکانی قورئان چییە؟...
- ۲- (پێناسەی) قورئانی پیرۆز چییە؟.....
- ۳- جیاوازی چییە لە نێوان قورئانی پیرۆز و فەرموودەی قودسیدا؟.....
- ۴- ئەو بابەتە چینی کە ئێمە کە لە زانستەکانی قورئاندا دەرخوینین؟.....
- ۵- بەرھەمی زانستەکانی قورئان چییە و مەژوو چی سوودیەک لە فێربوونی زانستەکانی قورئان وەردەگریت؟.....
- ۶- ئایا زانستەکانی قورئان ناوی دیکە هەیە؟.....
- ۷- ئەم زانستانە لە چیە و سەرچاوەیان وەرگرتوووە لە کۆیوە وەرگیراون؟.....
- ۸- حوکمی فێربوونی ئەم زانستانە چییە ئایا فەرزی عەینە یان فەرزی کیفایەتە؟.....
- ۹- جیاوازی نێوان وشەی مصحف (موسحەف) لە گەڵ قورئاندا چییە؟.....
- ۱۰- زانستەکانی قورئان چۆن دروستبوون و بە چەند قۆناغدا تێپەریون ئەم زانستانە چۆن گەشتۆتە دەستی ئێمە؟.....
- ۱۱- ناودارترین ئەو کتێبانە چینی کە لە زانستی قورئاندا زۆر ناودارن؟.....
- ۱۲- سرووش مانای چییە لە زمان و زاراوەدا؟.....
- ۱۳- جۆرەکانی سرووش لە رووی زمانەوانییە وە چینی؟.....
- ۱۴- سرووش لە زاراوەی شەرعیدا چەند جۆری هەیە؟.....
- ۱۵- ھالەتەکانی ھاتنە خوارە وە سرووش بۆ پێغەمبەری خدا (ﷺ) چۆن بوو چەند ھالەتی ھەبوو؟.....
- ۱۶- ئەو ئایەتە چینی کە سەبارەت بە وەھی کە قورئانی پیرۆز ھەمووی بە جاریک

- دابه زینیت بۆ ئاسمانی یه کهم دواتریش بۆلای پیغه مبهری خودا (ﷺ)؟ ۲۱.....
- ۱۷- ئەو ئایه تانه چین که باس له دابه زینی قورئانی پیرۆز ده کهن به شیوهی پارچه پارچه، یاخود بهش بهش به پیتی پرووداوه کان ؟ ۲۱.....
- ۱۸- بیرورای زانایانی ئیسلام چیه سه بارهت به دابه زینی قورئان ؟ ۲۲.....
- ۱۹- حیکمهت چیه له وهی که قورئانی پیرۆز دابه زیوه به یه که پارچه له (لوح محفوظ) وه بۆ (البیت العزة) بۆ ئاسمانی یه کهم ؟ ۲۳.....
- ۲۰- ئەو بره چهند بووه که دابه زیوه بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) ؟ ۲۴.....
- ۲۱- ئەو کاتانهی که دیاریکرا بوو بۆ دابه زینی قورئانی پیرۆز، قورئان به چهندی که دابه زیوه ؟ ۲۴.....
- ۲۲- حیکمهت چیه له وهی که قورئانی پیرۆز بهش بهش دابه زیوه ؟ ۲۵.....
- ۲۳- یه کهمین ئایهت که دابه زی بۆ پیغه مبهری خودا (ﷺ) چ ئایهتیک بووه، یاخود چ سورهتیک بوو ؟ ۲۶.....
- ۲۴- دوا ئایهت و کوئا ئایهت چی بوو که دابه زیوه له قورئانی پیرۆزدا به شیوهی که گشتیی ؟ ۲۹.....
- ۲۵- دوا سورهت چی بووه که به کاملیی (تهواویی) دابه زیوه له قورئانی پیرۆزدا ؟ ۳۰.....
- ۲۶- یه کهم ئایهت چیه که دابه زیوه سه بارهت به حوکمی شه پاب و مهی ؟ ۳۰.....
- ۲۷- یه کهمین ئایهت و کوئا ئایهت چی بووه سه بارهت به ريبا (سوو) ؟ ۳۱.....
- ۲۸- یه کهم ئایهت چی بووه که دابه زیوه خودای گه وره مؤلهتی داوه به پرواداران که جهاد بکهن له پیناو خودای گه وره دا ؟ ۳۲.....

- ۲۹- سوودو زانستی زانینی نه وه ل و ناخیری (سهره تاو کوټایی) نه م نایه تانه چین کاتیک ده لپین نه م سهره تا نایه ته دابه زیوه نه م کوټا نایه ته دابه زیوه نایا چیمان ده ست ده که ویت ؟ ۳۲
- ۳۰- قورئانی پیرۆز چهند به شی هه یه له پرووی هوکاري دابه زینه وه ؟ ۳۳
- ۳۱- (سبب النزول) هوکاري دابه زین واتای چیه ؟ ۳۴
- ۳۲- چوڼ ناشنابین به هوکاره کانی دابه زینی نایه ته کانی قورئانی پیرۆز ؟ ۳۴
- ۳۳- شتوازه کانی باسکردنی أسباب نزول (هوکاری دابه زین) چونه و به چی شتوازيک باس ده کړیت ؟ ۳۵
- ۳۴- نیمه چوڼ ده توانین هوکاري دابه زینه کان دیاری بکه یین ؟ ۳۵
- ۳۵- به ناو بانگترین نه و کتیبانه ی که باسی أسباب نزول (هوکاره کانی دابه زین) ده کات چین ؟ ۳۶
- ۳۶- هوکمی قسه ی (هاوه ل) چیه له (أسباب النزول) (هوکاری دابه زیندا) ؟ ۳۶
- ۳۷- نایا قسه ی شوینکه و ته ی هاوه لان (تابعین) وهرده گیریت له (هوکاری دابه زین)، (أسباب النزول) دا ؟ ۳۷
- ۳۸- سهرچاوه کانی زانینی هوکاری دابه زین چین له کوئی بگه رپن بـ هوکاری دابه زین ؟ ۳۷
- ۳۹- هه لویتستی موفه سیر (رافه کار) چیه کاتیک که ده بینیت چهند ریوايه تیک (گیرانه ویه ک) هه یه له سهر دابه زینی یه ک نایه ت ؟ ۳۸
- ۴۰- سوودی زانینی أسباب نزول (هوکاری دابه زین) چیه ؟ ۴۰
- ۴۱- مه به ست له سوره تی مه ککی و سوره تی مه ده نی چیه ؟ ۴۰
- ۴۲- چوڼ بزاین نه م سوره ته مه ککیه، یان مه ده نیه ؟ ۴۲

- ۴۳- ئەو سورەتە مەدەنییانە چین که جیتی کۆراو هاودەنگی زانایانە ؟ ۴۳.....
- ۴۴- ئەو سورەتەنە چین که جیتی راجیاوازی زانایانە و لەسەری کۆدەنگ نین ؟ ۴۳.....
- ۴۵- ئەو سورەتەنە ی که جی کۆدەنگی زانایان که مەککین چین ؟ ۴۳.....
- ۴۶- ریساکانی زانیی سورەتی مەککی چیه چۆن بزانی ئەم سورەتە مەککیه ؟ ۴۴.....
- ۴۷- تایبەتمەندیەکانی سورەتە مەککیەکان چین ؟ ۴۵.....
- ۴۸- ریساکانی ناسینەوێ سورەتە مەدەنیەکان چین چۆن بزانی ئەم سورەتە مەدەنیه ؟ ۴۶.....
- ۴۹- تایبەتمەندیەکانی سورەتە مەدەنیەکان چین ؟ ۴۷.....
- ۵۰- سوودی زانیی سورەتە مەککی و مەدەنیەکان چیه ؟ ۴۸.....
- ۵۱- فەزائیلی قورئان مانای چیه و بابەتەکانی چیه ؟ ۴۹.....
- ۵۲- گرینگی زانیی فەزائیلی قورئان چیه ؟ ۴۹.....
- ۵۳- فەزلی قورئانی پیروژ چیه بەسەر کتیبە ئاسمانیەکانی تردا ؟ ۵۰.....
- ۵۴- فەزلی و گەورەیی خۆیندەوێ قورئان چیه که له قورئان و سوننەتدا هاتبیت ؟ ۵۱.....
- ۵۵- پاداشتی گوێگرتن له قورئان چیه ؟ ۵۲.....
- ۵۶- سوودی پاداشتی کۆبوونەوێ بو خۆیندەوێ قورئانی پیروژ چیه ؟ ۵۲.....
- ۵۷- فەزلی ئەو کەسە چیه که قورئانی پیروژ فیر دەبیت و خەلکیش فیر دەکات ؟ ۵۳.....

- ٥٨- ئادابه کانی خویندنه وهی قورئانی پیرۆز چین ؟ ٥٣
- ٥٩- دیارترین ئەو کتیبانه چیه که له باره ی فهزائیلی قورئانی پیرۆزه وه نووسراوه ؟ ٥٤
- ٦٠- ئەو کتیبانه چین که باسی ئادابه کانی ئەهلی قورئانی پیرۆز ده کهن ؟ ٥٥
- ٦١- سیفه ته به رزه کان و خاسیه ته به رزه کانی قورئانی پیرۆز چیه ؟ ٥٥
- ٦٢- مه به ست چیه له وهی که قورئانی پیرۆز به حهوت پیت دابه زیوه ؟ ٥٧
- ٦٣- ئایا ئەم حهوت زاره له قورئانی پیرۆزدا ماوه ته وه ؟ ٥٩
- ٦٤- حیکمهت چیه له وهی که قورئانی پیرۆز به حهوت شیواز دابه زیوه ؟ ٥٩
- ٦٥- مه به ست چیه له کوکردنه وهی قورئانی پیرۆز ؟ ٦١
- ٦٦- به لگه چیه له سه ر ئە وهی که قورئانی پیرۆز دابه زیوه به حهوت پیت، یاخود به حهوت شیوه ؟ ٦١
- ٦٧- حوکی له به رکردنی قورئانی پیرۆز چیه ؟ ٦٣
- ٦٨- ئایا قورئانی پیرۆز له به رکردن فهزلی ههیه ؟ ٦٣
- ٦٩- چی ڕیگای بو پێغه مبه ری خودا (ﷺ) ئاسان کردووه که قورئانی پیرۆز زوو له به ربکات به رده وام که بو ی ده هات له به ری ده کرد ؟ ٦٤
- ٧٠- به ناوبانگترین ئەو هاوه لانه کێ بوون که قورئانیان له بهر بووه له موهاجیرین (کوچکردووان) ؟ ٦٥
- ٧١- ئە ی به ناوبانگترین ئەو هاوه لانه ی که له ئە نسار قورئانیان له بهر بوو کێ بوون ؟ ٦٥

- ۷۲- قورئانی پیروژ چهند جار نووسراوه ته وه ؟ ۶۶
- ۷۳- ئه و (هاوه لانه) کئی بوون که پیغهمبه ری خودا (ﷺ) هه لیبژارده بوون و نووسه ری سرووش بوون ؟ ۶۶
- ۷۴- شیوازی (کوکردنه وهی) قورئانی پیروژ چوون بوو له سه رده می پیغهمبه ری خودا (ﷺ) ؟ ۶۷
- ۷۵- بوچی له سه رده می پیغهمبه ری خودا (ﷺ) قورئانی پیروژ نووسراوه ته وه ؟ ۶۷
- ۷۶- ئامرازه کانی نووسینه وه چی بووه له سه رده می سه حابه دا (هاوه لان) ؟ ۶۸
- ۷۷- بوچی له سه رده می پیغهمبه ری خودا (ﷺ) قورئانی پیروژ کوئه کرایه وه نه کرا به موسحه فیک ؟ ۶۸
- ۷۸- هوکاری کوکردنه وهی قورئانی پیروژ چی بوو له لایه ن ئیمامی ئه بوبه کری سیدیقه وه (رضی الله عنه) ؟ ۶۹
- ۷۹- میژووی کوکردنه وهی قورئانی پیروژ له سه رده می ئیمامی ئه بوبه کرا (رضی الله عنه) ئه گه ریته وه بو که ی ؟ ۷۰
- ۸۰- هوکاری هه لبژاردنی ئیمامی ئه بوبه کر (رضی الله عنه) چی بوو بو «زیدی کوپی ثابت» که کردی به سه رپه رشتیاری پرۆژه ی کوکردنه وهی قورئانی پیروژ ؟ ۷۰
- ۸۱- ئایا ریپازی «زیدی کوپی ثابت» رضی الله عنه چی بوو له کوکردنه وهی قورئاندا ؟ ۷۱
- ۸۲- خاصیه ته کانی کوکردنه وهی قورئانی پیروژ چی بوون له سه رده می ئیمامی ئه بوبه کری (صدیق رضی الله عنه) ؟ ۷۲

- ۸۳- ینگه ګوګردنه وهی قورئانی پیرۆزی ئیمامی نه بـوبه کری (رضی الله عنه) چی بوو لای سه حابه ؟ ۷۳
- ۸۴- نهو موسحه فهی که ګوګراوهی هه موو قورئانی پیرۆزه چی لیهاټ دواي نه وهی که ته و او بوو ؟ ۷۳
- ۸۵- بوچی ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) هه لسا به ګوګردنه وهی قورئانی پیرۆز دوو باره ؟ ۷۶
- ۸۶- میژووی ګوګردنه وهی قورئانی له زه مه نی ئیمامی عثماندا (رضی الله عنه) که ی بوو ؟ ۷۶
- ۸۷- نه ندامانی نهو لیژنه ی کئ بوون که ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) هه لیژاردن بو ئه م کاره ؟ ۷۷
- ۸۸- شتوازی ګوګردنه وهی قورئانی پیرۆز چوون بووه له سه رده می ئیمامی عوسماندا (رضی الله عنه) ؟ ۷۷
- ۸۹- خاسیه ته کانی ګوګردنه وهی قورئانی پیرۆز چوون بووه له سه رده می ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) ؟ ۷۹
- ۹۰- هه لویتستی هاوه لانی پیغهمبه ری خودا (ﷺ) چی بووه له سه ر نه م کاره ی ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) ؟ ۸۰
- ۹۱- ژماره ی نهو موسحه فانه چه ند بوون که ئیمامی عثمان (رضی الله عنه) فه رمانی کرد به نووسینه وهو ناردنی بو ناوچه کان ؟ ۸۰
- ۹۲- جیاوازی نیتوان ګوګردنه وهی ئیمامی ابو بکرو ئیمامی عثمان چی بوو (رضی الله عنهما) ؟ ۸۱
- ۹۳- پیناسه ی سوره ت چیه ؟ ۸۲

۹۴- چۆن ئهو سوره تانه ده ناسين ؟ ۸۳

۹۵- ژماره ی سوره ته کانی قورئانی پیروژ چه نده ؟ ۸۳

۹۶- سوره ته کانی قورئانی پیروژ ته کرین به چه ند به شه وه له پروی ناوه وه ؟ ۸۳

۹۷- سوره ته کانی قورئانی پیروژ ده کرین به چه ند به شه وه له پروی کورتیی و دریژییه وه ؟ ۸۴

۹۸- به شه کانی (المفصل) چه نده ؟ ۸۶

۹۹- پای زانایان چییه له سهر ریڅخستنی سوره ته کانی قورئانی پیروژ؟ هه لویستی ئیمه چی بیت سه باره ت به (ریڅخستن و ریزکردنی سوره ته کانی) ی قورئانی پیروژ ؟ ۸۶

۱۰۰- ئایه ت مانای چییه له زمان و له زار او ده دا ؟ ۸۸

۱۰۱- ژماره ی ئایه ته کانی قورئانی پیروژ چه نده ؟ ۸۸

101
پرسیار له
زانسته‌کانی

قورئانی پېرۆز

رېښه‌وارانې رېگای قورئانی پېرۆز، شکو‌دارترین رېښه‌وارانې سهر
زه‌وین، هه‌ل‌گرانې نالای ئیسلام و نوورې سروشی خودایین،
شاره‌زابوون له زانسته‌کانې قورئانی پېرۆزدا شاره‌زابوونه له
پېرۆزترین و گه‌وره‌ترین زانستدا، کڅ له و کسه گه‌وره‌تره
که نوورې قورئان سورمه‌ی چاو و ویردی زار و رابه‌رې
ژيانیه‌تی؟

نهم کتیبه‌ی به‌رده‌ستت (۱.۱) پرسیاره له پرۆژه‌یه‌کی
گه‌وردا بۆ خزمه‌تی زانسته‌کانې قورئانی پېرۆز که بریتیه
له (۳.۳) پرسیار.

به‌شداریه‌کردن تیایدا به‌شداربوونه له خیریکې نه‌پراوه.

(قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ) المائدة: ۱۰

نوسینگه‌ی ته‌فسیر

بۆ به‌و‌کردنه‌وه

هه‌ولیر - شه‌قامی ۳مه‌تری ته‌نیشیت مناره‌ی چۆلی

+964 750 818 08 65

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

نرخه‌ی 1000 دینار

9 789922 690193

TafseerOffice